

ARCHAEOLOGIA adriatica

Sveučilište u Zadru / Universitas studiorum Jadertina / University of Zadar

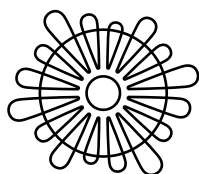
Odjel za arheologiju / Department of Archaeology / UDK 902/904

ISSN 1846-4807 / Archaeol. Adriat. / Vol. 18 / Zadar, 2024.

ARCHAEOLOGIA

adriatica

Sveučilište u Zadru
Universitas Studiorum
Jadertina | 1396 | 2002 |

SVEUČILIŠTE U ZADRU / UNIVERSITAS STUDIORUM JADERTINA / UNIVERSITY OF ZADAR
ODJEL ZA ARHEOLOGIJU / DEPARTMENT OF ARCHAEOLOGY

UDK 902/904

ARCHAEOL. ADRIAT.

ISSN 1846-4807

ARCHAEOLOGIA adriatica

IZDAVAČ / *Publisher*
Sveučilište u Zadru / *University of Zadar*
Mihovila Pavlinovića 1, 23000 Zadar, Hrvatska

POVJERENSTVO ZA IZDAVAČKU DJELATNOST / *Publishing Committee*
Lena Mirošević (predsjednica / *Chair*)

GLAVNI I ODGOVORNI UREDNIK / *Editor in Chief*
Ante Uglešić

TAJNICA / *Secretary*
Josipa Baraka Perica

UREDNIŠTVO / *Editorial Board*
Igor Borzić (Sveučilište u Zadru), Martina Čelhar (Sveučilište u Zadru),
Tomislav Fabijanić (Sveučilište u Zadru), Josipa Baraka Perica (Sveučilište u Zadru),
Mirja Jarak (Sveučilište u Zagrebu), Marko Dizdar (Institut za arheologiju, Zagreb),
Biba Teržan (Univerza v Ljubljani), Gian Pietro Brogiolo (Università degli Studi di Padova)

ADRESA UREDNIŠTVA / *Address of the Editorial Board*
Archaeologia Adriatica
Sveučilište u Zadru, Odjel za arheologiju
Obala kralja Petra Krešimira IV., 2
23000 Zadar, Hrvatska / Croatia
Tel. +385(0)23 200 522
E-mail: archaeologia.adriatica@unizd.hr

ARCHAEOLOGICA ADRIATICA REFERIRA SE U / *Archaeologia Adriatica is abstracted and indexed in*
DOAJ: Directory of Open Access Journals
- Ulrich's international periodicals directory
- DYABOLA. Sachkatalog der Bibliothek – Römisch-
Germanische Kommission des Deutschen Archäologischen Instituts
ERIHPLUS: European Reference Index for the Humanities and Social Science
SCOPUS

DOSTUPNO NA / *Available at*
Morepress (morepress.unizd.hr)
Hrčak. Portal znanstvenih časopisa Republike Hrvatske (hrcak.srce.hr)

ČASOPIS IZLAZI JEDNOM GODIŠNJE / *Published annually*
ISSN 1846-4807 (Tisak)
ISSN 1848-9281 (Online)
DOI 10.15291/archeo
UDK Gorica Lovrić, Sveučilišna knjižnica u Zadru

NASLOVNICA / *Cover Page*
Foto / *Photo*: L. Bogdanić

Članci u časopisu su licencirani pod Creative Commons Attribution By 4.0 International Licence
The articles in the journal are licenced under a Creative Commons Attribution By 4.0 International Licence

SADRŽAJ / CONTENTS

JOSIPA BARAKA PERICA

O životu i djelu profesora emeritusa Brunislava Marijanovića
On the Life and Work of Professor Emeritus Brunislav Marijanović

11

ANA MARINOVIĆ

Bibliografija profesora emeritusa Brunislava Marijanovića
Bibliography of Professor Emeritus Brunislav Marijanović

25

LEO ARBUTINA, MARIO BODRUŽIĆ, DARIO VUJEVIĆ

Vela Pećina kod Kali na Ugljanu - novo nalazište kasnoga gornjeg paleolitika
na sjevernodalmatinskim otocima (Izvorni znanstveni članak)
*Vela Pećina Cave near Kali on Ugljan – a New Late Upper Palaeolithic
Site in the Northern Dalmatian Islands (Original scientific paper)*

35

KRISTINA HORVAT OŠTRIĆ, NICHOLAS TRIOZZI,
SARAH B. MCCLURE, KELLY REED, DORIS VIDAS

Rezultati probnoga arheološkog istraživanja neolitičkog
nalazišta Pod Jarugom (Prethodno priopćenje)
*Results of Archaeological Trial Excavations of the
Neolithic Site Pod jarugom (Preliminary report)*

77

TIHOMILA TEŽAK-GREGL

Kakve veze imaju Brezovljani s Butmirom? (Prethodno priopćenje)
What does Brezovljani have to do with Butmir? (Preliminary report)

123

MAJA KRZNARIĆ ŠKRIVANKO

Prostorna distribucija i unutarnja organizacija naselja sopotske
kulture na vinkovačkom području (Prethodno priopćenje)
*The Spatial Distribution and Internal Organisation of Sopot-Culture
Settlements in the Vinkovci Area (Preliminary report)*

141

DRAGANA RAJKOVIĆ, SELENA VITEZOVIĆ

Ukrasni predmeti od školjki s lokaliteta Osijek –
Hermanov vinograd (Izvorni znanstveni članak)
*Mollusc-Shell Decorative items from the Osijek –
Hermanov vinograd Site (Original scientific paper)*

229

JACQUELINE BALEN Lasinjska kultura u Bosni i Hercegovini - u svjetlu nalaza bočice iz Visokog Brda u Lupljanici kod Dervente (Stručni rad) <i>Lasinja Culture in Bosnia and Herzegovina – In the Light of a Miniature Bottle find from Visoko Brdo in Lupljanica near Derventa (Professional paper)</i>	255
MITJA GUŠTIN „Zajednica sa Skadarskog jezera” na prijelazu iz bakrenog u brončano doba (Izvorni znanstveni članak) <i>‘Lake Skadar Community’ at the Turn from the Copper to the Bronze Age (Original scientific paper)</i>	267
BIBA TERŽAN, ANA KRUH Srednjoeuropski elementi na srednjem Jadranu i njegovu zaleđu u rano brončano doba – rekapitulacija (Pregledni članak) <i>Central European Elements in the Central Adriatic and its Hinterland in the Early Bronze Age – A Recapitulation (Review paper)</i>	297
DOMAGOJ PERKIĆ, MARKO DIZDAR, HRVOJE POTREBICA, IVAN PAMIĆ Grob iz starijeg željeznog doba s groblja Nakovana – Zmijna (poluotok Pelješac) (Izvorni znanstveni članak) <i>An Early Iron grave at the Nakovana – Zmijna cemetery (Pelješac Peninsula) (Original scientific paper)</i>	329
MARTINA ČELHAR Fibule tipa Certosa Ic, Id i Ie u kontekstu novih nalaza iz Nadina (Izvorni znanstveni članak) <i>Ic-, Id- and Ie- type Certosa Fibulae in the Context of New Finds from Nadin (Original scientific paper)</i>	371
MATE PARICA Tragovi maslinarstva u prapovijesti istočnog Jadrana (Prethodno priopćenje) <i>Traces of Olive Cultivation in the Prehistoric Eastern Adriatic (Preliminary report)</i>	413

ANA MARINović

Novac gradova Arpija i Dirahija s istraživanja
na solinskoj Zaobilaznici (Stručni rad)
*Coins of the Cities of Arpi and Dyrrachion from Research
on the Solin-Zaobilaznica Site (Professional paper)*

431

DRAŽEN MARŠIĆ

Stubci s protomama Jupitra-Amona i Gorgone iz Zadra i problem
njihova arhitektonskog konteksta (Izvorni znanstveni članak)
*The Pillars with Protomes of Jupiter Ammon and Gorgon from Zadar
and their Architectural Context (Original scientific paper)*

445

FILOMENA SIROVICA, TATJANA TKALČEC, EVA BUĆA
Izvan izvornog konteksta: keramički nalazi iz groblja
oko crkve Uznesenja Blažene Djevice Marije u Gori
(Izvorni znanstveni članak)

*Outside of the Original Context: Ceramic Finds from
the Graveyard next to the Church of the Assumption of
the Blessed Virgin Mary in Gora (Original scientific paper)*

477

KARLA GUSAR, ANA KARADOLE

Prilog poznavanju kasnosrednjovjekovne i novovjekovne keramike
u Dalmaciji – nalazi sa zadarskog Muraja (Izvorni znanstveni članak)
*A Contribution to the Study of Late Medieval and Early Modern Pottery
in Dalmatia – Finds from Zadar's Muraj (Original scientific paper)*

529

Upute autorima / Instructions for Authors

581

B. Marijanović

Osamnaesti svezak časopisa *Archaeologia Adriatica* posvećen je profesoru emeritusu Brunislavu Marijanoviću u znak zahvalnosti za sve što je učinio za Odjel za arheologiju, Sveučilište u Zadru i arheologiju općenito.

The eighteenth volume of the journal *Archaeologia Adriatica* is dedicated to professor emeritus Brunislav Marijanović, as an expression of gratitude for everything he has done for the Department of Archaeology, University of Zadar and archaeology in general.

**PRILOG POZNAVANJU KASNOSREDNJOVJEKOVNE
I NOVOVJEKOVNE KERAMIKE U DALMACIJI –
NALAZI SA ZADARSKOG MURAJA***

**A CONTRIBUTION TO THE STUDY OF LATE MEDIEVAL
AND EARLY MODERN POTTERY IN DALMATIA –
FINDS FROM ZADAR'S MURAJ***

KARLA GUSAR

Sveučilište u Zadru, Odjel za arheologiju
University of Zadar, Department of archaeology
Obala kralja Petra Krešimira IV., br. 2
HR-23000 Zadar
kgusar@unizd.hr

ANA KARADOLE

Arheološki muzej u Zadru
Archaeological Museum in Zadar
Trg opatice Čike 1
HR-23000 Zadar
akaradole@gmail.com

UDK: 904.738(497.581.1)“653/654“

DOI: 10.15291/archeo.4716

IZVORNI ZNANSTVENI ČLANAK / ORIGINAL SCIENTIFIC PAPER

Primljeno / Received: 2024-6-20

Prihvaćeno / Accepted: 2024-9-15

KLJUČNE RIJEČI:

*arheološka istraživanja,
Zadar, Muraj, keramika,
kasni srednji vijek, novi
vijek*

U radu se analiziraju nalazi keramike pronađeni prilikom arheoloških istraživanja povijesne jezgre Zadra 2021. godine. Lokalizet se nalazi u neposrednoj blizini gradskih bedema – Muraja. Uz ostale nalaze otkrivena je znatna količina keramike, a ovdje se obrađuju nalazi grube keramike i keramike od pročišćene gline. Navedena keramika kao i ostali nalazi pripadaju razdobljima kasnog srednjeg i novog vijeka.

KEY WORDS:

*archaeological excava-
tions, Zadar, Muraj, pot-
tery, Late Middle Ages,
Early Modern period*

This paper analyses pottery finds discovered during archaeological excavations in the historic core of Zadar in 2021, at a site located in the immediate vicinity of the city walls – Muraj. Alongside other finds, a significant quantity of pottery was uncovered, with this study focusing on coarse pottery and purified clay ware. The ceramics, as well as other artefacts, have been dated to the Late Middle Ages and Early Modern period.

* Ovaj rad posvećujemo dragom profesoru i kolegi dr. sc. Brunislavu Marijanoviću, prof. emeritusu.

* We would like to dedicate this paper to our dear professor and colleague Brunislav Marijanović, PhD, prof. emeritus.

UVOD

U sklopu građevinskih radova 2021. godine provedena su zaštitna arheološka istraživanja na prostoru budućeg hotela na Muraju u Zadru koje je provela tvrtka Arheolog iz Ugljana.¹ Navedeni položaj nalazi se na zadarskom poluotoku u Ulici Jurja Barakovića 6, uz gradske bedeme (Bedemi zadarskih pobuna ili Muraj) (sl. 1). Na navedenom mjestu nalazila se zgrada izgrađena za vrijeme talijanske uprave u Zadru, koja je tijekom građevinskih radova uklonjena nakon čega je uslijedilo arheološko istraživanje.² Istraživanjima je pronađeno više različitih struktura poput ostataka građevine iz kasnoga srednjeg ili ranoga novog vijeka te slojeva u kojima je otkrivena znatna količina pokretnih arheoloških nalaza od keramike, metala i stakla, kao i novac. Prostor istraživanja nalazi se uz gradske bedeme koji su formirani u 13. stoljeću, a nakon toga veća građevinska djelatnost u fortifikacijskom sustavu uslijedila je tijekom 16. stoljeća, kada se gradi novi sustav sa zidinama i bastionima koji najvećim djelom prati one starije.³ U blizini lokaliteta u srednjem vijeku nalazila se palača Cedulin koja je krajem 16. stoljeća prenamijenjena u vojnu bolnicu koja se više puta proširivala tijekom 17. i 18. stoljeća, a posljednja veća građevinska intervencija jest pregradnja iz 1751. godine. Vojna bolnica premješta se 1804. godine, pa prostor služi kao civilna bolnica koja djeluje do konca 19. i početka 20. stoljeća.⁴ Dio civilne bolnice u 19. stoljeću prekrivao je prostor istraživanja, uz koji je između dvaju svjetskih ratova do ulice J. Barakovića podignuta danas vidljiva zgrada.⁵ Najveći dio otkrivenih nala-

INTRODUCTION

In 2021, protective archaeological excavations were conducted by the Arheolog company from Ugljan, prior to construction works at a site designated for a future hotel next to Muraj, a promenade on the city walls in Zadar.¹ It is on the Zadar peninsula, at Ulica Jurja Barakovića 6, adjacent to the city walls (Bedemi zadarskih pobuna or Muraj) (Fig. 1). A building constructed during the Italian administration in Zadar had occupied the site; following its demolition, archaeological excavations took place.² The excavations uncovered various structures, including remains of a building from the late medieval or early modern period, as well as layers containing a significant quantity of small archaeological finds, including pottery, metal, glass and coins. The excavation area is adjacent to the city walls erected in the 13th century. Subsequent large-scale construction activities within the fortification system occurred during the 16th century, when a new system with walls and bastions – largely following the earlier structures – was built.³ In the medieval period, near the site stood the Cedulin Palace, which was converted into a military hospital during the late 16th century. Over the 17th and 18th centuries, the hospital was expanded on several occasions, with the last major reconstruction being carried out in 1751. In 1804, the military hospital was relocated, and the space repurposed as a civil hospital, which operated until the turn of the 20th century.⁴ Part of the 19th-century civil hospital stood over the excavation zone, next to which, during the interwar period, the building that now stands adjacent to Ul-

¹ Najsrdačnije zahvaljujemo kolegama Domagoju Maurinu, voditelju istraživanja i Damiru Martinovu, vlasniku tvrtke „Arheolog d. o. o.“ na ustupljenoj dokumentaciji i nalazima koje obrađujemo u ovom članku. Arheološka istraživanja provodila su se od 14. travnja do 15. svibnja 2021. MAURIN 2021.

² MAURIN 2021: 5.

³ KLAJČ, PETRICIOLI 1976; RAUKAR et al. 1987.

⁴ RAUKAR et al. 1987: 538; MAURIN 2021: 7.

⁵ MAURIN 2021: 7.

¹ We extend our heartfelt thanks to our colleagues Domagoj Maurin, excavation leader, and Damir Martinov, owner of Arheolog d.o.o., for providing the documentation and finds processed in this article. The archaeological excavations were conducted from 14 April to 15 May 2021. MAURIN 2021.

² MAURIN 2021: 5.

³ KLAJČ, PETRICIOLI 1976; RAUKAR et al. 1987.

⁴ RAUKAR et al. 1987: 538; MAURIN 2021: 7.

za potječe iz nasipa kasnosrednjovjekovne ili novovjekovne građevine, a pretpostavlja se da je nastao u 18. stoljeću, i to prije izgradnje zgrade mletačkog Arsenala dovršenog 1787. godine koji se nalazi uz lokalitet sa sjeveroistočne strane. S obzirom na položaj i dimenzije zaštitne istraživačke sonde, bez daljnjih arheoloških iskopavanja nije jasan odnos istraženog prostora i bedema uz njega.⁶ Usprkos navedenom na osnovi otkrivenih nalaza slojeve iskopa moguće je okvirno datirati u razdoblje od 15. do 18. stoljeća.⁷ Zadar je u navedenom razdoblju pod vlašću Mletačke Republike, pod čiju upravu dolazi 1409. godine, nakon čega postaje glavno administrativno središte čitave Dalmacije i sjedište generalnog providura, sve do njezine propasti 1797. godine.⁸ Povoljan geografski položaj na jadranskoj obali duž plovne rute prema istoku činio je Zadar važnim mjestom i sigurnom lukom preko koje se odvijala nesmetana razmjena ljudi i dobara između zapada i istoka, pa tako mletački Senat već 1450. navodi Zadar kao najvažniji grad u Dalmaciji i naziva ga ključem Dalmacije.⁹ To je za posljedicu imalo i razvijenu trgovačku djelatnost, odnosno uvoz i izvoz robe duž cijelog Jadrana. Navedeno se očituje i na lokalitetu gdje je prikupljena i velika količina glazirane kasnosrednjovjekovne i novovjekovne keramike koja najvećim dijelom potječe iz talijanskih radionica različitih regija, dok su glazirani nalazi ostalih radioničkih produkcija prisutni tek ponekim ulomkom.

No, u ovom ćemo se radu fokusirati na nalaze grube keramike i keramike od pročišćene gline. Objave takve keramike srednjeg i novog vijeka i dalje su, nažalost, rijetkost u hrvatskoj arheološkoj literaturi. Također, s obzirom na same oblike koji su jednostavni i o kojima još uvijek ne znamo dovoljno, a čini se da su duže vremena u upotrebi, te nedo-

ica Jurja Barakovića was constructed.⁵ Most of the unearthed finds were recovered from the earthworks for the late medieval or early modern structure that are assumed to have been put in place during the 18th century, prior to the construction of the Venetian Arsenal (completed in 1787), located northeast of the site. Given the location and size of the protective excavation trench, without further archaeological excavations the relationship between the excavated area and the adjacent walls will remain unclear.⁶ Nevertheless, on the basis of the finds that were made, the excavated layers can be dated approximately to the 15th–18th century period.⁷ During this time, Zadar was under the rule of the Republic of Venice, which took control in 1409, making the city the main administrative centre of Dalmatia and the seat of the General Provveditore until the fall of Venice in 1797.⁸ Zadar's favourable location on the Adriatic coast along navigable routes to the East made it a key hub and a safe harbour for the exchange of people and goods between the West and East. Consequently, the Venetian Senate considered Zadar the most important city in Dalmatia, calling it the 'key to Dalmatia' as early as in 1450.⁹ This strategic importance led to a thriving trade network, involving the import and export of goods along the Adriatic. This is reflected at the site, where a large quantity of glazed late medieval and early modern pottery was recovered. Most of the pottery originates from Italian workshops across various regions, while finds of glazed ceramics from other workshop centres are represented with occasional fragments. This article will focus on finds of coarse ware and ware made of purified clay. In Croatian archaeological literature, publications on such pottery from the medieval and early modern periods unfortunately remain scarce. The actual forms

⁶ MAURIN 2021: 16, 24–25.

⁷ MAURIN 2021: 24–25.

⁸ RAUKAR et al. 1987.

⁹ RAUKAR et al. 1987: 36.

⁵ MAURIN 2021: 7.

⁶ MAURIN 2021: 16, 24–25.

⁷ MAURIN 2021: 24–25.

⁸ RAUKAR et al. 1987.

⁹ RAUKAR et al. 1987: 36.

SLIKA 1. Zadar – Poluotok s označenim položajem nalazišta (izradio: D. Vujević)

FIGURE 1 Zadar – Peninsula with position of the site marked (author: D. Vujević)

statak precizno determiniranih arheoloških konteksta, ovaj je materijal poprilično nezhvalan za datiranje.

Otkrivene keramičke nalaze iz Zadra prema fakturi, kako je već navedeno, možemo podijeliti na glaziranu keramiku, grubu keramiku i keramiku od pročišćene gline. Kod zadnjih dviju skupina riječ je o nalazima kuhinjske keramike, predmetima svakodnevne uporabe u kućanstvu i građevinskoj keramici. Unutar njih zastupljene su različite forme, veličine predmeta, kao i njihov sastav te vrste ukrasa. Za potrebe ovog rada napravljen je izbor nalaza, a tek se mali broj ulomaka mogao spojiti. Osim ulomaka iz navedenog vremena, pronađena je i manja količina sporadičnih nalaza antičke keramike.

ANALIZA KERAMIČKIH NALAZA

Lonci

Analizu započinjemo s nalazima kuhinjske keramike unutar koje se najčešće javljaju primjerci s debljim, ali prisutni su i oni s tankim stijenkama. U prvu skupinu ubrajamo lonce

are simple and so far, not enough is known about them, although it seems that they were in use over a lengthy period. Moreover, due to a lack of precisely determined archaeological contexts, the material is particularly challenging to date.

On the basis of the pottery fabric, the finds from Zadar can be classified as glazed ware, coarse ware, and ware made of refined clay. The latter two categories comprise kitchen ware, household items, and ceramic building material. These categories feature diverse forms, item sizes, compositions, and types of decoration. For the purposes of this paper, a selection of finds was made; only a small number of fragments could be reassembled. In addition to fragments from the specified periods, a smaller quantity of sporadic finds of Classical Antiquity pottery was also discovered.

ANALYSIS OF POTTERY FINDS

Pots

We begin the analysis with kitchen ware, among which the most common items are pots with thick walls (though thin-walled specimens

koji su osim za kuhanje služili i za čuvanje hrane. Često su izrađeni grubo s brojnim mineralnim primjesama, a svi analizirani primjerci rađeni su na brzorotirajućemu lončarskom kolu. Na temelju njihovih morfoloških značajki možemo reći da je riječ o jajolikim ili češće trbušastim posudama s ravnim dnom i s obodom izvijenim prema van. Pečeni su neujednačeno, a na nekim primjercima moguće je primijetiti tragove gorenja, tj. svakodnevne upotrebe u kuhinji. Na dijelu ulomaka vidljivi su plitki žljebovi na vanjskoj stijenci posude (T. I/1–3; T. III/2, 5). Obodi su im zaobljeni (T. I/1–5; T. II/1), ravno odsječeni (T. I/6) ili profilirani (T. III/1–3). Kao najčešći ukras javlja se valovnica (T. I/1–3, 5; T. II/1–2), i to jednostruka, često neuredna s različitim amplitudama. Ona je na nekim primjercima omeđena dvjema urezanim vodoravnim linijama (T. I/5; T. II/1–2). Javljaju se i utisnuti ovalni motivi (T. I/4; T. III/1) te vodoravne i kose urezane linije (T. I/4). Katkad je sam rub oboda ukrašen utisnutim motivima (T. I/5–6; T. II/1). Osim oboda sačuvani su i ulomci trbuha, donjih dijelova tijela i dna lonaca. Veličine posuda variraju, no kako ni jedan primjerak nije cjelovito sačuvan, podatci nisu potpuni. Općenito, promjer otvora im je od 15 do 28 cm, nisu sačuvani u punoj visini, a očuvani promjeri dna iznose 10 cm. Prema veličini otvora nalazimo nekoliko varijanti s promjerima koji iznose 15 (T. III/1, 3), 18 (T. III/2), 20 (T. I/2, 6) te 28 cm (T. I/5).

Prvi je ulomak gornji dio lonca **T. I/1** (2.5YR 5/4 *reddish brown*¹⁰) s jednostavnim, zaobljenim obodom izvijenim prema van, ispod čijeg se ruba s vanjske strane nalazi duboko urezana valovnica, a na ramenu su vidljive vodoravne linije. Slična koncepcija ukrasa javlja se i kod idućih dvaju ulomaka **T. I/2–3** koji imaju lagano izvijen obod te, čini se, jajolik oblik tijela (oba 2.5YR 2.5/1

are also present). The first group includes pots that were used not only for cooking but also for storing food. They were often of coarse workmanship, with numerous mineral inclusions; all analysed specimens were produced on a fast-turning potter's wheel. According to their morphological features they are ovoid or (more frequently) bellied, with a flat base and a flared rim. Their firing was uneven; some specimens have burn marks, indicating everyday use in the kitchen. The external walls of some fragments have visible shallow grooves (Pl. I/1–3; Pl. III/2, 5). The rims are rounded (Pl. I/1–5; Pl. II/1), sharply cut (Pl. I/6), or profiled (Pl. III/1–3). The most common decoration is wavy lines (Pl. I/1–3, 5; Pl. II/1–2), usually single, often irregular, and with varying amplitudes. The wavy lines in some specimens are bordered by two incised horizontal lines (Pl. I/5; Pl. II/1–2). Impressed oval motifs (Pl. I/4; Pl. III/1) and horizontal and slanted incised lines (Pl. I/4) also occur. Sometimes the rim edges are decorated with impressed motifs (Pl. I/5–6; Pl. II/1). In addition to rims, fragments of pot bellies, lower bodies and bases have been preserved. The vessel sizes vary, but, given that no specimens are fully intact, the data are incomplete. In general, the aperture diameter ranges from 15 to 28 cm, and the bases, where preserved, measure 10 cm in diameter. Based on the aperture size, several variants can be identified, with diameters of 15 cm (Pl. III/1, 3), 18 cm (Pl. III/2), 20 cm (Pl. I/2, 6), and 28 cm (Pl. I/5).

The first fragment is the upper part of a pot **Pl. I/1** (2.5YR 5/4 *reddish brown*¹⁰), with a simple, rounded flared rim. Below its edge, on the outside, is a deeply incised wavy line; on the shoulder, horizontal lines are visible. The next two fragments (**Pl. I/2–3**) demonstrate a similar decoration concept: a slightly flared rim and a seemingly ovoid body (both 2.5YR 2.5/1 *reddish black*). The first fragment has a somewhat

¹⁰ S obzirom na to da je kod većine ulomaka boja neujednačena i mrljasta, boja navedena prema *Munsell Color Soil Charts* odnosi se na boju presjeka.

¹⁰ The colour in most fragments is uneven and mottled. Therefore, the stated colour (according to the Munsell Soil Color Charts) refers to that of the cross-section.

reddish black). Prvi ulomak ima nešto pliće izvedenu valovnicu, a kod drugog se valovnica ponavlja i na lagano naglašenom ramenu. Sličan ukras valovnice ispod oboda javlja se na ulomcima lonaca i kotlića iz grada Hvara, Dioklecijanove palače u Splitu i Samostana sv. Nikole u Zadru koji se datiraju od 15. do 18. stoljeća.¹¹

Idući ulomak **T. I/4** (2.5YR 5/3 *reddish brown*) koji također ima zaobljen, prema van lagano izvijen obod, ima zanimljivu kombinaciju ukrasa. Ispod oboda se nalaze ovalni, neuredno izvedeni i duboko utisnuti ukrasi, a na vratu i ramenu su urezane linije između kojih su kosi urezi.

Kombinacijom ukrasa izdvajaju se tri lonca. Kod prvog očuvan je samo obod i dio ramena **T. I/5** (2.5YR 5/4 *reddish brown*). Na samom je obodu niz kosih utisnutih linija, a na ramenu je ukras valovnice obrubljen s gornje i donje strane po jednom vodoravnom urezanom linijom. Isti ukras ponavlja se i kod bolje očuvanog primjerka s kratkim vratom i naglašenim trbuhom, no kod njega je valovnica šira i deblja te izlazi izvan okvira tanjih vodoravnih linija **T. II/1** (2.5YR 6/4 *light reddish brown*). Na loncu se vide tri sekundarno probušene kružne rupice, i to jedna na vratu i dvije na trbuhu. Ista valovnica ponavlja se na plitkom loncu kojem nije očuvan obod **T. II/2** (2.5YR 4/8 *red*), no vidljivo je da je bio izvijen. Lonac ima kratki vrat, naglašeno trbušasto tijelo i očuvano ravno dno. Valovnica je na mjestima isprekidana, katkad i izviruje iz okvira, amplitude joj povremeno sliče i na kvačice, a riječ je o motivu koji se često ponavlja na ovom nalazištu. Slično formirana valovnica javlja se na loncu iz Novigrada gdje je kombinirana s drugim motivima¹² te na ulomku lonca iz Zadra koji je okvirno smješten u 16. i 17. stoljeće.¹³

Ulomak gornjeg dijela lonca ima na obodu

shallower wavy line, while in the second, the wavy line is repeated on the slightly pronounced shoulder. A similar wavy line below the rim occurs on fragments of pots and cauldrons from the town of Hvar, Diocletian's Palace in Split, and the Monastery of St. Nicholas in Zadar, dated to the period from the 15th to the 18th centuries.¹¹

The next fragment **Pl. I/4** (2.5YR 5/3 *reddish brown*) also has a rounded, slightly flared rim and an interesting combination of ornaments. Below the rim are oval, irregularly executed and deeply impressed decorations, while the neck and shoulder have incised lines with slanted strokes.

Three pots stand out due to their combination of decorations. In the first, only the rim and part of the shoulder have been preserved **Pl. I/5** (2.5YR 5/4 *reddish brown*). The rim features a series of slanted impressed lines, while the shoulder has a wavy line bordered above and below by a single horizontal incised line. The same decoration is repeated in a second, better-preserved specimen with a short neck and pronounced belly, although in this specimen, the wavy line is wider and thicker, extending beyond the thinner horizontal lines **Pl. II/1** (2.5YR 6/4 *light reddish brown*). On the pot, three secondarily perforated round holes are visible: one on the neck and two on the belly. The same wavy line appears on a third, shallow pot with a missing rim **Pl. II/2** (2.5YR 4/8 *red*), but it is evident that the rim was flared. This pot exhibits a short neck, a pronounced bellied body, and a preserved flat base. The wavy line is interrupted in places, sometimes protruding beyond the border. Its amplitude occasionally resembles check marks, a motif frequently found at this site. A similarly formed wavy line appears on a pot from Novigrad, combined with other motifs¹², and on a pot fragment from Zadar, tentatively dated to the 16th and 17th centuries.¹³

A fragment of the upper part of a pot features

¹¹ GUSAR, VISKOVIĆ 2012: 238, kat. 8; DELONGA 2014: 117, T. XIX/93; BEKIĆ 2017: 132, Sl. 1/1 i 3.

¹² GUSAR, ILKIĆ 2016: T. 1/6.

¹³ BEKIĆ 2017: 132, Sl. 1/4, T. 1/4.

¹¹ GUSAR, VISKOVIĆ 2012: 238, cat. 8; DELONGA 2014: 117, Pl. XIX/93; BEKIĆ 2017: 132, Fig. 1/1 and 3.

¹² GUSAR, ILKIĆ 2016: Pl. 1/6.

¹³ BEKIĆ 2017: 132, Figs. 48/ 1, Pl. 1/4.

kose utisnute poteze **T. I/6** (2.5YR 5/4 *reddish brown*). Na vratu se nalazi vodoravna urezana linija, a podno njega je loše vidljiv žigosan ukras koji se sastoji od kruga oko kojeg je radialno postavljeno više krakova. Vjerojatno je riječ o stiliziranom prikazu cvijeta ili možda Sunca. Slično oblikovan obod lonca nađen na području Samostana sv. Nikole u Zadru datiran je u 16. –17. stoljeće.¹⁴

Sljedeći ulomak **T. III/1** (2.5YR 2.5/3 *dark reddish*) ima prema unutra koso odsječeni obod trokutastog presjeka koji je pri vrhu zaobljen. S vanjske strane ispod otvora je niz utisnutih nepravilnih ovalnih motiva ispod kojih je blago naglašeno rebro. Direktno mu usporedbe ne nalazimo, iako su slični utisnuti ukrasi prisutni među nalazima 15. i 16. stoljeća, pa ih tako nalazimo u utvrđi Possert u Istri,¹⁵ burgu Vrbovcu,¹⁶ gradu Ružici¹⁷ te utvrđi Kličevici kod Benkovca.¹⁸

Idući ulomak **T. III/2** ima izvijeni i naglašeno profilirani obod te plitko izvedene vertikalne kanelure na ramenu. Stijenka je tanka, a u presjeku je crvenkaste boje (2.5YR 6/1 *reddish gray*). Komparativni primjerci pronađeni u burgu Vrbovcu datiraju se u 15. i 16. stoljeće.¹⁹

Sljedeća dva ulomka odlikuju tanke stijenke i ujednačena tamnosiva, gotovo crna boja vanjštine. Prvi je ulomak **T. III/3** (rubovi 2.5YR 4/1 *dark reddish gray*, sredina 2.5YR 5/1 *reddish gray*) gornji dio lonca s vertikalno raščlanjenim, u presjeku kljunastim obodom, jako izvijenim prema van, kratkim vratom i naglašenom profilacijom ramena. Drugi je dio stijenke lonca **T. III/4** (2.5YR 5/4 *reddish brown*) s naglašenim vodoravnim rebrom trokutastog presjeka. Slični primjerci lonaca tankih stijenki s razvijenim obodima pronađeni na istarskom i riječkom području dati-

slanted impressed strokes on the rim **Pl. I/6** (2.5YR 5/4 *reddish brown*). An incised horizontal line is present on the neck, and below it is a faintly visible stamped decoration consisting of a circle with radially arranged spokes. Probably this is a stylised depiction of a flower or possibly the Sun. A similarly shaped pot rim, unearthed in the zone of the Monastery of St. Nicholas in Zadar, was dated to the 16th–17th centuries.¹⁴

The next fragment **Pl. III/1** (2.5YR 2.5/3 *dark reddish*) has a rim slanted inwards, with a triangular cross-section, rounded near the top. On the external wall below the aperture is a series of irregular impressed oval motifs, with a mildly pronounced rib beneath them. No direct analogies have been found for this piece, although similar impressed decorations are present among 15th–16th-century finds from fortresses/castles at Possert (Istria),¹⁵ Vrbovec,¹⁶ Ružica¹⁷ and Kličevica (near Benkovac).¹⁸

The next fragment, **T. III/2**, has a flared and prominently profiled rim with shallow vertical cannelures on the shoulder. The wall is thin and, in cross-section, it is of a reddish colour (2.5YR 6/1 *reddish grey*). Comparable specimens found in Vrbovec Castle date to the 15th and 16th centuries.¹⁹

The next two fragments are characterised by thin walls and an even dark-grey, almost black, outside surface. The first fragment **Pl. III/3** (edges 2.5YR 4/1 *dark reddish grey*, centre 2.5YR 5/1 *reddish grey*) represents the upper part of a pot with a vertically segmented rim, beak-shaped in cross-section, strongly flared, with a short neck and a pronounced shoulder profile. The second fragment is part of the wall of a pot **Pl. III/4** (2.5YR 5/4 *reddish brown*) with a pronounced horizontal rib, triangular in cross-section. Similar specimens of pots with thin walls and developed rims, found in

¹⁴ BEKIĆ 2017: 131–132, 135, T1/5.

¹⁵ VIŠNJIĆ 2013a: T.3/3, T. 4/1.

¹⁶ TKALČEC 2010: 69, kat. 211, 218, T. 10/211, 218.

¹⁷ RADIĆ BOJČIĆ 2004: kat. 110–114, 353, 375–377.

¹⁸ GUSAR, ČURKOVIĆ, 2011: kat. 14; GUSAR 2012: 47.

¹⁹ TKALČEC 2010: 68–69, 136–137, T. 9/204, T. 11/230, 233.

¹⁴ BEKIĆ 2017: 131–132, 135, Pl. 1/5.

¹⁵ VIŠNJIĆ 2013a: Pl. 3/3, Pl. 4/1.

¹⁶ TKALČEC 2010: 69, kat. 211, 218, Pl. 10/211, 218.

¹⁷ RADIĆ BOJČIĆ 2004: cat. 110–114, 353, 375–377.

¹⁸ GUSAR, ČURKOVIĆ, 2011: cat. 14; GUSAR 2012: 47.

¹⁹ TKALČEC 2010: 68–69, 136–137, Pl. 9/204, Pl. 11/230, 233.

raju se u 16. stoljeće, a determinirani su kao proizvod srednjoeuropskih radionica.²⁰

Slijede donji dijelovi lonaca na ravnom dnu od kojih prvi **T. III/5** (2.5YR 4/4 *reddish brown*) ima izvana niz vodoravnih užlijebljenih linija. Ostala dva nemaju vidljive tragove ukrasa. Jedan ima na dnu sekundarno probušenu rupu **T. III/6** (uz vanjski rub 2.5YR 5/1 *reddish gray*, unutar 2.5YR 5/6 *red*), dok je kod drugog **T. IV/1** (2.5YR 4/8 *red*) zamjetno da iako mu je vanjština relativno zaglađena ima dosta usitnjenih primjesa. Posljednji ulomak donji je dio lonca s ravnim dnom izrađen od pročišćene gline crvene boje **T. IV/2** (2.5YR 5/6 *red*). Stijenke su mu tanke, a navedeni tip najčešće ne služi dugotrajnom kuhanju, već podgrijavanju hrane. Javlja se u raznim dimenzijama, i to u varijantama bez glazure i s glazurom te se upotrebljava u dužem vremenskom rasponu od 14. pa sve do 19. stoljeća,²¹ no s obzirom na dataciju nalazišta na Muraju, smještamo ga u period od 15. do 18. stoljeća.

Kotlići

Iduću skupinu čine kotlići koji su na Muraju pronađeni u velikom broju (**T. IV/3**; **T. V/1–5**; **T. VI/1–5**; **T. VII/1–6**). Kotlići su posude koje su se često upotrebljavale za kuhanje na otvorenoj vatri ili za prijenos vode i hrane (sl. 2, 3).²² Sastoje se od recipijenta s obodom koji na sebi ima ušice koje su imale rupice za umetanje ručke koja je služila za vješanje posude iznad vatre.²³ Mogli su imati zaobljeno ili ravno dno.²⁴

Ovaj oblik posuđa pojavljuje se tijekom dužeg vremenskog perioda na istočnoj jadranskoj obali, pa je tako pronađen u kompleksu Samostana sv. Nikole u Zadru,²⁵ zatim u

Istria and the Rijeka area, were dated to the 16th century and identified as products of Central European workshops.²⁰

Next are the lower parts of pots with flat bases. The first **Pl. III/5** (2.5YR 4/4 *reddish brown*) has a series of horizontal grooved lines on its outside. The other two have no visible traces of decoration. One – **Pl. III/6** (near the outside rim 2.5YR 5/1 *reddish grey*, inner 2.5YR 5/6 *red*) – has a secondary perforation on the base, while the other – **Pl. IV/1** (2.5YR 4/8 *red*) – although with a relatively smoothed outer surface, contains many crushed inclusions. The last fragment is the lower part of a pot with a flat base made of purified red clay, **Pl. IV/2** (2.5YR 5/6 *red*). Its walls are thin, and this type was not typically used for prolonged cooking but rather for reheating food. It appears in various dimensions, both with and without glaze, and was used over an extended period from the 14th to the 19th century.²¹ However, considering the chronology of the Muraj site, it has been dated to the period from the 15th to the 18th century.

Cauldrons

The next group are cauldrons, which were found in large numbers at the Muraj site (**Pl. IV/3**; **Pl. V/1–5**; **Pl. VI/1–5**; **Pl. VII/1–6**). Cauldrons were vessels frequently used for cooking over an open fire or for carrying water and food (Figs. 2–3).²² Their bodies had a rim featuring lugs, which had holes for attaching a handle used to suspend the vessel over a fire.²³ They could have either a rounded or a flat base.²⁴

This type of vessel was in use on the eastern Adriatic coast over an extended period. Finds have been made at the following sites (among others) in Dalmatia: the complex of the Mon-

²⁰ VIŠNJIĆ 2013a: 87, T. 5/18–19; 2019: 19.

²¹ GELICHI, LIBRENTI 1994: 17.

²² GUŠTIN, BIKIĆ, MILEUSNIĆ 2008: 130.

²³ VIŠNJIĆ 2013a: 88.

²⁴ GUŠTIN, BIKIĆ, MILEUSNIĆ 2008: 130.

²⁵ BEKIĆ 2017: 131–132, 135, T. 1–4.

²⁰ VIŠNJIĆ 2013a: 87, Pl. 5/18–19; 2019: 19.

²¹ GELICHI, LIBRENTI 1994: 17.

²² GUŠTIN, BIKIĆ, MILEUSNIĆ 2008: 130.

²³ VIŠNJIĆ 2013a: 88.

²⁴ GUŠTIN, BIKIĆ, MILEUSNIĆ 2008: 130.

SLIKA 2. Prikaz kuhinje s detaljem kotlića u rukopisu Tacuinum Sanitatis, 14. stoljeće (Tacuinum Sanitatis, 2024a)

FIGURE 2 A depiction of a kitchen with a cauldron detail, from the 14th-century Tacuinum Sanitatis manuscript (Tacuinum Sanitatis, 2024a)

utvrdama u Zemuniku²⁶ i Kličevici,²⁷ na Crkvini u Galovcu,²⁸ u pećini Čelinjaku na Dugom otoku,²⁹ u Dioklecijanovoj palači³⁰ i na Hvaru.³¹ Osim u Dalmaciji, nalazimo ih i na istarskom poluotoku u Piranu i Sv. Ivanu kod Umaga,³² Veštru,³³ Rovinju,³⁴ utvrdi Possert³⁵ i Puli.³⁶ Također su pronađeni u Crnoj Gori u istraživanjima Starog Bara.³⁷ Kronološki su problematični jer se javljaju u dužem vremenskom periodu, pa se uglavnom datiraju na osnovi ostalih nalaza, i to najčešće od 15. do 18. stoljeća. Na području Veneta u Italiji standar-

SLIKA 3. Prikaz izrade i konzumacije sira s detaljem kotlića sa zaobljenim dnom u rukopisu Tacuinum Sanitatis, 14. stoljeće (Tacuinum Sanitatis, 2024b)

FIGURE 3 A depiction of cheese making and consumption, with a detail of a cauldron featuring a rounded base, from the 14th-century Tacuinum Sanitatis manuscript (Tacuinum Sanitatis, 2024b)

astery of St. Nicholas in Zadar,²⁵ the Zemunik²⁶ and Kličevica fortresses,²⁷ Crkvina in Galovac,²⁸ the Čelinjak cave on Dugi Otok,²⁹ Diocletian's Palace,³⁰ and on Hvar.³¹ Outside Dalmatia, they have also been found on the Istrian Peninsula: in Piran, Sveti Ivan near Umag,³² Veštar,³³ Rovinj,³⁴ Possert Fortress³⁵ and Pula.³⁶ Finds have also been recorded in Montenegro during excavations at Stari Bar.³⁷ They are hard to chronologically determine because of their use over a lengthy time period. Hence, they are generally dated on the basis of associated finds,

²⁶ GUSAR, VUJEVIĆ 2016: 64, T. 3/4.

²⁷ GUSAR, ČURKOVIĆ 2011: 19, kat. 6.

²⁸ BELOŠEVIĆ 1993: 140–141, T. L/2, T. L/4.

²⁹ BODRUŽIĆ, KARAOOLE 2024: T. 8, 9; T. 9, 1–2.

³⁰ DELONGA 2014: 118–121, 145–150, kat. 97–117.

³¹ GUSAR, VISKOVIĆ 2012: 238, kat. 3–5.

³² CUNJA 2004: 73–74.

³³ SURIĆ, VIŠNJIĆ 2014: 212, kat. 1–8.

³⁴ BRADARA, SACCARDO 2007: kat. 1–2.

³⁵ VIŠNJIĆ 2013a: 88, 119, 139, T. 7/5.

³⁶ BRADARA, KRNIJAK 2016: 116–118, kat. 29.

³⁷ GUŠTIN, BIKIĆ, MILEUSNIĆ 2008: 13–134, kat. 176–177.

²⁵ BEKIĆ 2017: 131–132, 135, Pl. 1–4.

²⁶ GUSAR, VUJEVIĆ 2016: 64, Pl. 3/4.

²⁷ GUSAR, ČURKOVIĆ 2011: 19, kat. 6.

²⁸ BELOŠEVIĆ 1993: 140–141, Pl. L/2, Pl. L/4.

²⁹ BODRUŽIĆ, KARAOOLE 2024: Pl. 8, 9; Pl. 9, 1–2.

³⁰ DELONGA 2014: 118–121, 145–150, kat. 97–117.

³¹ GUSAR, VISKOVIĆ 2012: 238, kat. 3–5.

³² CUNJA 2004: 73–74.

³³ SURIĆ, VIŠNJIĆ 2014: 212, kat. 1–8.

³⁴ BRADARA, SACCARDO 2007: kat. 1–2.

³⁵ VIŠNJIĆ 2013a: 88, 119, 139, Pl. /5.

³⁶ BRADARA, KRNIJAK 2016: 116–118, kat. 29.

³⁷ GUŠTIN, BIKIĆ, MILEUSNIĆ 2008: 13–134, kat. 176–177.

dnim inventarom postaju krajem 13. stoljeća i zadržavaju se u upotrebi do 18. stoljeća.³⁸

Kao i lonci, kotlići su također raznih dimenzija, pa im veličina otvora varira od 16 (T. V/4), 22,5 (T. VI/5), 23 (T. VII/5), 24 (T. VII/2) do 30 (T. V/5) cm. Najjednostavnije primjere predstavljaju gornji dijelovi kotlića T. IV/3; T. V/1–5; T. VI/1 sa zaobljenim obodom iz kojeg se lagano dižu trokutaste ušice s rupom za nasad drške, a ispod oboda javlja im se urezana valovnica. Prvom ulomku nedostaje dio ušice **T. IV/3** (2.5YR 5/6 red), a valovnica mu se, osim ispod oboda, ponavlja i na ramenu. Drugi je ulomak bolje očuvan **T. V/1** (rubovi 2.5YR 6/4 light reddish brown, sredina 2.5YR 5/1 reddish gray), Oba primjerka, čini se, imala su loptasto tijelo. Treći primjerak **T. V/2** (2.5YR 4/6 red) za razliku od prethodnih dvaju oksidacijski je pečen. Sljedeći primjerci malo se razlikuju od prethodnih jer osim valovnice ispod otvora imaju tri urezane linije **T. V/3** (2.5YR 3/3 dark reddish brown), odnosno pliće vodoravne kanelure na ramenu i trbuhu kod ulomaka **T. V/4** (2.5YR 4/4 reddish brown) i **T. V/5** (2.5YR 6/6 light red). Dekoracija primjeraka na **T. IV/3** i **T. V/1–5** identična je onima na loncima **T. I/1–3** pa ih smještamo u isti vremenski okvir od 15. do 18. stoljeća.³⁹ Vrlo im je sličan dio kvalitetno izrađenog kotlića **T. VI/1** (2.5YR 4/4 reddish brown) koji predstavlja stilski najupečatljiviji primjerak na ovom lokalitetu. Riječ je o većem ulomku s očuvanom ušicom s rupom i valovnicom ispod otvora podno koje je urezana linija. Na dnu vrata nalazi se ukras izveden žigosanjem, a motiv su kružnice s križem unutar njih.⁴⁰ Ispod njih nalazi se ukras u obliku slova V koji je izveden urezivanjem, a trbuh mu je ukrašen vodoravnim plitkim kanelurama.

most commonly to the 15th–18th centuries. In the Veneto region of Italy, they became standard inventory items in the late 13th century and remained in use until the 18th century.³⁸

Like pots, cauldrons also come in various dimensions; their aperture sizes range from 16 cm (Pl. V/4), 22.5 cm (Pl. VI/5), 23 cm (Pl. VII/5), 24 cm (Pl. VII/2), to 30 cm (Pl. V/5). The simplest specimens are represented by upper parts of cauldrons Pl. IV/3; Pl. V/1–5; Pl. VI/1, which have a rounded rim, from which triangular lugs with holes for attaching handles slightly rise. Below the rim is an incised wavy line. In the first fragment **Pl. IV/3** (2.5YR 5/6 red), a part of the lug is missing, and the wavy line pattern is repeated on the shoulder. The second fragment **Pl. V/1** (edges 2.5YR 6/4 light reddish brown, centre 2.5YR 5/1 reddish grey) is better preserved. Both specimens seem to have had globular bodies. Unlike the previous two, the third specimen **Pl. V/2** (2.5YR 4/6 red) was oxidation-fired. Subsequent specimens slightly differ from the first three: in addition to the wavy line below the aperture, they have three incised lines **Pl. V/3** (2.5YR 3/3 dark reddish brown) or shallow horizontal grooves on the shoulder and body, as seen in fragments **Pl. V/4** (2.5YR 4/4 reddish brown) and **Pl. V/5** (2.5YR 6/6 light red). The decoration on fragments **Pl. IV/3** and **Pl. V/1–5** is identical to that on pots **Pl. I/1–3**, dating them to the same chronological range: from the 15th to the 18th centuries.³⁹ Markedly similar is **Pl. VI/1** (2.5YR 4/4 reddish brown), a finely worked cauldron fragment that is, in terms of style, the most prominent specimen from the site. It is a rather large fragment with a preserved lug with a hole, featuring a wavy line below the aperture, under which is an incised line. At the base of the neck is a stamped decoration consisting of circles with a cross inside.⁴⁰ Below them is a V-shaped

³⁸ COZZA 1988: 190–194, kat. 2–6; GUŠTIN, BIKIĆ, MILE-USNIĆ 2008: 132; CUNJA 2004: 74.

³⁹ Vidi bilješku 5.

⁴⁰ Žigosane kružnice s križem identične su i kod ulomka na T. XI/1.

³⁸ COZZA 1988: 190–194, cat. 2–6; GUŠTIN, BIKIĆ, MILE-USNIĆ 2008: 132; CUNJA 2004: 74.

³⁹ See note 5.

⁴⁰ The stamped circles with a cross are identical to those on fragment Pl. XI/1.

SLIKA 4. Detalj ukrasa ulomka T. VI/3 (foto: A. Karadole)

FIGURE 4 Detail of the decoration on fragment Pl. VI/3 (photo: A. Karadole)

Zanimljiva su dva ulomka sa sličnim ukrasom **T. VI/4** (2.5YR 6/1 *reddish gray*) i **T. VI/5** (2.5YR 6/6 *light red*) koji s vanjske strane oboda imaju kose zareze, a prvi na ramenu ima još jednu urezanu liniju.

Ulomak **T. VI/2** (2.5YR 7/2 *pale red*) bolje je sačuvan pa tako kod njega vidimo uzdignutu ušicu s rupicom u sredini i dio trbušastog tijela ukrašenog dvama očuvanim nizovima jednostrukih valovnica.

Nadalje, ulomak **T. VI/3** (2.5YR 8/4 *pink*) predstavlja dio oboda kotlića koji ima trokutasto ispupčenje u vidu „roščića“ (sl. 4). Rame mu je ukrašeno vodoravnim urezanim linijama ispod i preko kojih se nalazi niz utisnutih kružnih, a ispod njih koso položenih ovalnih motiva. Pandane za ovakvo oblikovanje oboda posude za sada ne nalazimo u dostupnoj literaturi.

Kod ulomka **T. VII/1** (2.5YR 6/1 *reddish gray*) sama ušica nije sačuvana, iako je vidljivo uzdizanje oboda te ostatci rupe. Kod tog je primjera riječ o dosta tankoj stijenci čije je

incised decoration, while the body is adorned with shallow horizontal grooves.

Interesting are two fragments with a similar decoration **Pl. VI/4** (2.5YR 6/1 *reddish grey*) and **Pl. VI/5** (2.5YR 6/6 *light red*), which have slanted notches on the rim exterior. The first also has an additional incised line on the shoulder.

Fragment **Pl. VI/2** (2.5YR 7/2 *pale red*) has been better preserved; it shows a raised lug with a hole in the centre and part of the globular body decorated with two preserved rows of single wavy lines.

Furthermore, fragment **Pl. VI/3** (2.5YR 8/4 *pink*) represents a part of a cauldron rim featuring a triangular protrusion resembling a small horn (Fig. 4). Its shoulder is decorated with horizontal incised lines, above and below which are rows of impressed circular motifs over slanted oval ones. No parallels for this type of rim decoration have been found in the available literature.

In fragment **Pl. VII/1** (2.5YR 6/1 *reddish grey*), the lug itself is not preserved, though

rame ukrašeno valovnicom iznad koje su vidljive dvije urezane linije.

Kod ulomka **T. VII/3** (2.5YR 3.2 *dusky red*) s našeg lokaliteta riječ je o sačuvanoj blago izvijenom i uzdignutoj ušici te rebro iznutra koje služi za nasad poklopca, a također mu je očuvan dio recipijenta. Kotlić ima naglašeno tanke stijenke, a tragova dekoracije nema. Slično oblikovane, ali bolje očuvane primjerke s loptastim tijelom i trima koničnim nožicama na dnu nalazimo u Puli gdje su datirani u 17. stoljeće i pripisani radionicama talijanske pokrajine Veneto.⁴¹

Ulomak ušice sačuvan je i kod primjera **T. VII/4** (2.5YR 6/6 *light red*), a zanimljiv je jer se podno rupe nalazi slabo vidljiv ukras plitkih vodoravnih linija između kojih je valovnica. Ispod same rupe su okomito postavljeni potezi rađeni prstima koji na tom dijelu poništavaju spomenuti ukras.

Ulomak **T. VII/2** (2.5YR 5/2 *weak red*) zaobljenog oboda izvijenog prema van ima s unutarnje strane rebro za nasad poklopca i tanku stijenku. S vanjske su mu strane vidljive vodoravne linije nastale zaglađivanjem posude.

Presjekom sličan ulomak je i **T. VII/5** (2.5YR 4/1 *dark reddish gray*) s izvijenim, zaobljenim obodom i utorom za poklopac. Vrat je ukrašen vodoravnim nizom nepravilnih ovalnih utisnutih motiva, a sama se stijenka dosta stanjuje u odnosu na obod. Sličan oblik i dekoracija javlja se i na ulomku **T. VII/6** (2.5YR 4/4 *reddish brown*) koji karakterizira deblja, nepotpuno sačuvana ušica i dosta tanja stijenka. Utisnuti ovalni ukrasi javljaju se u vodoravnom pojasu ispod ušice, a isti se motiv javlja i na samoj ušici. Dekoracija je vrlo slična onoj na loncu s **T. III/1**, pa na osnovi spomenutog kao i komparativnih primjeraka s drugih lokaliteta u Hrvatskoj ove kotliče smještamo u 15. i 16. stoljeće.⁴²

the rise of the rim and traces of a hole are visible. In this specimen, the wall is quite thin, and the shoulder is decorated with a wavy line above which two incised lines are visible.

Fragment **Pl. VII/3** (2.5YR 3.2 *dusky red*) from the Muraj site preserves a slightly flared and raised lug with an internal rib to support a lid. A part of its vessel body has also been preserved. The cauldron had noticeably thin walls and no traces of decoration. Similarly shaped but better-preserved specimens with globular bodies and three conical legs at the base were found in Pula, dated to the 17th century and attributed to workshops from the Italian region of Veneto.⁴¹

A lug fragment has also been preserved on specimen **Pl. VII/4** (2.5YR 6/6 *light red*). It is interesting because of the faintly visible decoration below the hole featuring shallow horizontal lines with a wavy line between them. Vertically placed finger-made strokes below the hole break the pattern of the decoration.

Fragment **Pl. VII/2** (2.5YR 5/2 *weak red*) has a flared, rounded rim with an inside rib for fitting a lid, and thin walls. Horizontal lines created by smoothing the vessel are visible on the exterior.

Fragment **Pl. VII/5** (2.5YR 4/1 *dark reddish grey*) has a similar cross-section with a flared, rounded rim and a groove for the lid. The neck is decorated with a horizontal series of irregular impressed oval motifs, and the wall is significantly thinner compared to the rim. Similar shaping and decoration are found on fragment **Pl. VII/6** (2.5YR 4/4 *reddish brown*), characterised by a thicker, partially preserved lug and considerably thinner walls. Impressed oval motifs appear in a horizontal band below the lug, and the same motif is also present on the lug. The decoration is very similar to that on pot **Pl. III/1**. On the basis of this and comparable specimens from other sites in Croatia, these cauldrons have been dated to the 15th and 16th centuries.⁴²

⁴¹ BRADARA, KRNJAK 2016: 117–118, kat. 29.

⁴² Vidi bilješke 9–12.

⁴¹ BRADARA, KRNJAK 2016: 117–118, cat. 29.

⁴² See notes 9–12.

Poklopci

Iduću skupinu čine poklopci (T. VIII/1–5). Tri poklopca stožastog oblika pripadaju keramici grube fature (T. VIII/1–3). Prvom ulomku **T. VIII/1** (rubovi 2.5YR 5/1 *reddish gray*, sredina 2.5YR 6/6 *light red*) sačuvan je donji dio tijela s otvorom promjera 18 cm čiji je rub zaobljen, dok je od drugoga očuvan gornji dio tijela s čepastom drškom **T. VIII/2** (2.5YR 6/6 *light red*). Navedeni je tip dugo u upotrebi te se javlja u gruboj i pročišćenoj varijanti, kao i glaziranoj. Čest je i među nalazima kasnog srednjeg i ranog novog vijeka, pa dobro očuvane primjerke u Hrvatskoj nalazimo u Istri,⁴³ Velikom Taboru,⁴⁴ Čanjevu,⁴⁵ Bariloviću,⁴⁶ Ružici⁴⁷, ali i na širem prostoru u Sloveniji,⁴⁸ Italiji,⁴⁹ Mađarskoj⁵⁰ i Srbiji.⁵¹ Grube fature je i ulomak **T. VIII/3** (2.5YR 4/6 *red*) koji ima poluloptast oblik i očuvan otvor promjera 25 cm i dio stijenke. Na rubu otvora je niz utisnutih motiva, a ukrašen je i izvana širom urezanom valovnicom i ravnom linijom, iznad kojih se nalaze plitki i gusti vodoravni žljebovi. Slične primjere ne nalazimo, a s obzirom na njegovu fragmentarnost treba upozoriti na mogućnost da bi ulomak mogao pripadati poklopcu, ali i zdjeli. Primjerak **T. VIII/4** (2.5YR 3/3 *dark reddish brown*) dio je stijenke poklopca te je ukrašen kosim urezima po sredini ulomka. Posljednji ulomak **T. VIII/5** (2.5YR 5/8 *red*) rađen je od dobro pročišćene gline te je sive boje s obje strane. Oblikom je nešto drugačiji od prethodnih, a očuvao mu se obrubni dio promjera 10 cm sa zaobljenim obodom izvijenim prema gore.

⁴³ CUNJA 2004: 72, kat. 20, 76, kat. 45–49.

⁴⁴ ŠKILJAN 2007: 80, kat. 20.

⁴⁵ ČIMIN 2009: 124, sl. 9, T. 9.

⁴⁶ KRMPOTIĆ 2014: 90, T. 50/604–605, 607–611, 613.

⁴⁷ RADIĆ, BOJČIĆ 2004: kat. 320–334.

⁴⁸ LAMUT 1997: 93, sl. 3/1, 103; TOMANIČ-JEVREMOV 1997: 128, kat. 37, T. 7/37.

⁴⁹ CINNI et al. 1985: 182, cat. 83; GELICHI, LIBRENTI 1998: 25, Tav. 4/1–2.

⁵⁰ KOVÁCS 1998: 179, Fig. 9/3–11; Fig. 10/1; 2001: 202, Fig. 7/2–3.

⁵¹ BIKIĆ 2003: 58–59, Tip IV/2.

Lids

The next group consists of lids (Pl. VIII/1–5). Three conical lids belong to coarse-textured pottery (Pl. VIII/1–3). The first fragment **Pl. VIII/1** (edges 2.5YR 5/1 *reddish grey*, centre 2.5YR 6/6 *light red*) has a preserved lower part of the body with an aperture diameter of 18 cm, the edge of which is rounded. The second has a preserved upper part of the body with a stopper-like handle **Pl. VIII/2** (2.5YR 6/6 *light red*). This type was in use for a long time and occurs in both coarse and refined variants, as well as glazed ones. It is common among finds from the late medieval and early modern periods, with well-preserved specimens in Croatia found in Istria,⁴³ Veliki Tabor,⁴⁴ Čanjevo,⁴⁵ Barilović,⁴⁶ Ružica,⁴⁷ as well as over a wider area covering Slovenia,⁴⁸ Italy,⁴⁹ Hungary⁵⁰ and Serbia.⁵¹ The third fragment **Pl. VIII/3** (2.5YR 4/6 *red*) also has a coarse texture. Its shape is semi-globular, and it has a preserved aperture with a 25-cm diameter, and a part of the wall. The aperture edge features a series of impressed motifs, and the exterior is decorated with a wide incised wavy line and a straight line above which there are shallow and dense horizontal grooves. No similar specimens have been found. However, considering its fragmentary nature, it might have been part of either a lid or a bowl. The specimen **Pl. VIII/4** (2.5YR 3/3 *dark reddish brown*) is part of a lid wall and is decorated with slanted incisions along the middle of the fragment. The last fragment, **Pl. VIII/5** (2.5YR 5/8 *red*), is made of purified clay and is grey on both sides. Its shape is somewhat different

⁴³ CUNJA 2004: 72, cat. 20, 76, cat. 45–49.

⁴⁴ ŠKILJAN 2007: 80, cat. 20.

⁴⁵ ČIMIN 2009: 124, Fig. 9, Pl. 9.

⁴⁶ KRMPOTIĆ 2014: 90, Pl. 50/604–605, 607–611, 613.

⁴⁷ RADIĆ, BOJČIĆ 2004: cat. 320–334.

⁴⁸ LAMUT 1997: 93, Fig. 3/1, 103; TOMANIČ-JEVREMOV 1997: 128, cat. 37, Pl. 7/37.

⁴⁹ CINNI et al. 1985: 182, cat. 83; GELICHI, LIBRENTI 1998: 25, Tav. 4/1–2.

⁵⁰ KOVÁCS 1998: 179, Fig. 9/3–11; Fig. 10/1; 2001: 202, Fig. 7/2–3.

⁵¹ BIKIĆ 2003: 58–59, Type IV/2.

Prepostavljamo da se radi o tipu poklopca u obliku tanjurića s ravnim ili koničnim stijen-kama kojem su vanjski rubovi uzdignuti, a po sredini se nalazila dugmetasta drška kako to pokazuju primjerci datirani od 14. do 16. stoljeća otkriveni na tlu susjedne Italije na više nalazišta u Laciju⁵² i Emiliji Romanji.⁵³ S obzirom na njegovu fragmentarnost, treba spomenuti i mogućnost da je riječ o drukčijoj formi, npr. o donjem dijelu svjetiljke koja se sastoji od tanjurića na donjem dijelu iz kojeg se po sredini diže poluloptasti ili bikonični recipient za ulje, a oba su dijela povezana ručkom. Navedeni primjeri poznati su s prostora Italije gdje se javljaju u olovno glaziranoj varijanti od 14. stoljeća i proizvod su venetskih (padovanskih) radionica.⁵⁴ U Beogradu su nađeni slični primjeri svjetiljki, no tu je riječ o svijećnjacima koji na donjem dijelu imaju slično formiran tanjurić, a na gornjem je dijelu konični dio za umetanje svijeće. I oni na sebi imaju sloj glazure, a datiraju se u 16. i 17. stoljeće.⁵⁵

Peke

Slijede nalazi peka, odnosno poklopaca peka (T. IX/1–3) koje se u domaćoj literaturi još uvijek ne spominju često, a riječ je o zvonolikim posudama većih dimenzija. Upravo ta njihova robusnost, oblik i način korištenja omogućavali su dugotrajniju upotrebu.⁵⁶ Većinom su se rabile na otvorenom ognjištu,⁵⁷ a na tijelu im se obično nalazi rupa ili rupe za odvod pare. Zanimljivo je da se navedeni oblik posuda na ovim prostovima upotrebljava od prapovijesti do danas.⁵⁸ Na području Italije u kasnorepublikansko i

from the previous ones, with a preserved part of a rounded, flared rim of 10 cm in diameter. Presumably it belonged to a lid type shaped like a small plate with straight or conical walls and raised outer edges, with a knob-shaped handle in the centre, as shown by specimens dated to the 14th–16th centuries discovered at several sites in Lazio⁵² and Emilia-Romagna in neighbouring Italy.⁵³ Given its fragmentary nature, it is worth mentioning that it might represent a different form, possibly the lower part of a lamp consisting of a plate-shaped base from which a semi-globular or biconical oil container rose in the centre, with both parts connected by a handle. Such specimens are known from Italy, where they appear in lead-glazed variants from the 14th century, produced by Venetian (Paduan) workshops.⁵⁴ Similar lamp specimens have been found in Belgrade, though these are candlesticks with a similarly shaped small plate at the base and a conical upper part for inserting a candle. These also feature a layer of glaze and are dated to the 16th and 17th centuries.⁵⁵

Baking Bells

The next finds are baking bells, or baking bell lids (Pl. IX/1–3), which are still rarely mentioned in domestic literature. These are bell-shaped vessels of larger dimensions. Their robustness, shape and operation allowed for prolonged use.⁵⁶ They were mostly used on open hearths,⁵⁷ and their bodies usually feature one or more holes for steam release. Interestingly, this type of vessel has been used in the region from prehistory to the present day.⁵⁸ During the Late-Republican and Imperial periods in

⁵² CASSOCAVALLO, PATILLI 2006: 193, Tav. IV/5–10; ROMAGNOLI et al. 2019: 241, Fig. 12/15–16.

⁵³ NEPOTI 1992: 297, Fig. 3/12–13; CESARETTI 2021a: 187, Fig. 1/3, 241, Fig. 52/2.

⁵⁴ COZZA 1988: 182, 184, Fig. 12, cat. 46–47; MUNARINI 1992: 36, Fig. 6/c–d, cat. 29–31.

⁵⁵ BIKIĆ 2003: 86, Tip XV/2.

⁵⁶ BUNČIĆ 2010: 77.

⁵⁷ BUNČIĆ 2010: 77.

⁵⁸ BATOVIĆ 1987: 372, T. XXXV/14; MIHOVILIĆ 2001: 48, 260–261, 400, Tab. 102/1, 401, Tab. 103/1.

⁵² CASSOCAVALLO, PATILLI 2006: 193, Tav. IV/5–10; ROMAGNOLI et al. 2019: 241, Figs. 12/15–16.

⁵³ NEPOTI 1992: 297, Fig. 3/12–13; CESARETTI 2021a: 187, Fig. 1/3, 241, Fig. 52/2.

⁵⁴ COZZA 1988: 182, 184, Fig. 12, cat. 46–47; MUNARINI 1992: 36, Fig. 6/c–d, cat. 29–31.

⁵⁵ BIKIĆ 2003: 86, Type XV/2.

⁵⁶ BUNČIĆ 2010: 77.

⁵⁷ BUNČIĆ 2010: 77.

⁵⁸ BATOVIĆ 1987: 372, Pl. XXXV/14; MIHOVILIĆ 2001: 48, 260–261, 400, T. 102/1, 401, T. 103/1.

carsko vrijeme peke imaju istaknut i izbačen, pojačan otvor i istaknuto vodoravno rebro preko cijelog recipijenta koje se u doba kasne antike gubi.⁵⁹ Tada se pojavljuje i ručka na vrhu, a zadržavaju se rupe na recipijentu. U kasnoj se antici pojavljuju u većim količinama na području sjeverne Italije i Albanije,⁶⁰ te se pretpostavlja da se na prijelazu u kasnu antiku i rani srednji vijek napušta masovna proizvodnja kruha i dolazi do pojedinačnog domaćeg pečenja na području Italije i Balkana.⁶¹ No, povijesni izvori na području Carigrada u 10. stoljeću navode isključivo privatne pekare,⁶² što vjerojatno znači da situacija nije svugdje bila podjednaka. Osnovna im je funkcija u srednjem vijeku bila pečenje kruha, što potvrđuju i eksperimenti provedeni u Sloveniji kojima je ustanovljeno da je za pečenje kruha bila dovoljna ili peć ili samo peka.⁶³ Mogle su biti izrađene od keramike ili metala, a srednjovjekovni recepti navode i detaljne upute za njihovo korištenje, pa se tako za metalne navodi da ih je dovoljno okružiti manjom količinom žara, dok je za keramičke potrebna veća količina.⁶⁴ U kasnijim periodima osim pečenja kruha služe i za izradu kompliciranih jela, pa se, primjerice, i danas u njima peku razna mesna i riblja jela, povrće te određene vrste kolača. Na zadarskom području nađene su u relativno maloj količini, kao pojedinačni primjerci u Zadru,⁶⁵ utvrdama u Zemunik Donjem⁶⁶ i Kličevici⁶⁷ te na otoku Istu.⁶⁸ Od ostalih lokaliteta u Dalmaciji nađene su u palači Jakša u Hvaru,⁶⁹ u utvrdi Nutjak kod Trilja,⁷⁰ dok je veća količina peka otkrivena

Italy, baking bells featured a pronounced and protruding reinforced opening and a prominent horizontal rib around the entire body, but these ceased to appear during Late Antiquity.⁵⁹ At that time, a handle was added at the top, while holes remained on the body. In Late Antiquity, they appeared in larger quantities in northern Italy and Albania,⁶⁰ and it is assumed that during the transition to Late Antiquity and the Early Middle Ages, mass bread production ceased, and individual domestic baking became common in Italy and the Balkans.⁶¹ Historical sources from 10th-century Constantinople, however, mention only private bakeries,⁶² suggesting the situation was not uniform everywhere. Their primary function in the Middle Ages was baking bread, as confirmed by experiments conducted in Slovenia, which established that either an oven or just a baking bell sufficed for bread baking.⁶³ They were made of ceramics or metal, and medieval recipes also include detailed instructions for their use. For instance, it was noted that the metal ones required only a small amount of embers around them, while the ceramic ones required more.⁶⁴ In later periods, in addition to bread baking, they were also used for preparing more complex dishes, such as various meat and fish dishes, vegetables, and certain types of cakes – a tradition that has been preserved into the present day. In the Zadar area, relatively few finds have been discovered, such as individual specimens in Zadar,⁶⁵ the fortresses at Zemunik Donji⁶⁶ and Kličevica,⁶⁷ and on the island of Ist.⁶⁸ At other sites in Dalmatia, baking bells have been found at the Jakša Palace in Hvar,⁶⁹ the Nutjak Fortress

⁵⁹ GELICHI 2022: 136, Fig 1, 137, Fig. 2, 138.

⁶⁰ GELICHI 2022: 139.

⁶¹ VROOM 2008: 303.

⁶² VROOM 2008: 304.

⁶³ PLETERSKI 2008: 38, 46–47, 51–52, 63–64, 77.

⁶⁴ VROOM 2008: 304.

⁶⁵ BEKIĆ 2017: 134, kat. 17–18, 20–22, T. 1/20, T. 2/22.

⁶⁶ GUSAR, VUJEVIĆ 2016: 26, T.3/1, 3.

⁶⁷ GUSAR, ČURKOVIĆ 2011: 19, kat. 11.

⁶⁸ DOMINES PETER 2023: 96, T.2/12.

⁶⁹ GUSAR, VISKOVIĆ 2012: 238, kat. 1.

⁷⁰ ALDUK, TABAK, PETRIČEVIĆ 2010: 432–433, Sl. 16.

⁵⁹ GELICHI 2022: 136, Fig. 1, 137, Fig. 2, 138.

⁶⁰ GELICHI 2022: 139.

⁶¹ VROOM 2008: 303.

⁶² VROOM 2008: 304.

⁶³ PLETERSKI 2008: 38, 46–47, 51–52, 63–64, 77.

⁶⁴ VROOM 2008: 304.

⁶⁵ BEKIĆ 2017: 134, kat. 17–18, 20–22, Pl. 1/20, Pl. 2/22.

⁶⁶ GUSAR, VUJEVIĆ 2016: 26, Pl. 3/1, 3.

⁶⁷ GUSAR, ČURKOVIĆ 2011: 19, kat. 11.

⁶⁸ DOMINES PETER 2023: 96, Pl. 2/12.

⁶⁹ GUSAR, VISKOVIĆ 2012: 238, kat. 1.

u Dioklecijanovoj palači te je datirana od 14. do 16. stoljeća.⁷¹ Peke se inače pronalaze na većini kasnosrednjovjekovnih lokaliteta, međutim slabo se objavljuju.⁷² Na području kontinentalne Hrvatske nađene su u Starim Perkovicima⁷³ i Stenjevcu⁷⁴ gdje se datiraju u 14. stoljeće, zatim u Čanjevu⁷⁵ i Donjem Miholjcu⁷⁶ gdje se smještaju od 15. do 17. stoljeća, Vrbovcu⁷⁷ te u Ružici gdje su datirane u 16. i 17. stoljeće.⁷⁸ Pronađene su na još nekoliko lokaliteta na istočnoj obali Jadrana, na istarskom poluotoku u Piranu i Sv. Ivanu kod Umaga gdje se na temelju analogija iz obližnje Italije datiraju u razdoblje od 15. do 17. stoljeća,⁷⁹ kao i u Starom Baru u Crnoj Gori.⁸⁰ Na navedenim lokalitetima u Hrvatskoj uglavnom je riječ o nalazima poklopaca peka, dok pekači ili pladnjevi koji idu ispod njih nedostaju, a jedinu iznimku predstavlja Ružica gdje su pronađeni samo pekači, ali ne i poklopci peka.⁸¹ Posve je drukčija situacija zabilježena u Srbiji i Crnoj Gori gdje su pronađene peke koje se sastoje od poklopca (vršnik), kao i pladnja (crepulja).⁸² U Italiji u kasnosrednjovjekovnim i novovjekovnim arheološkim slojevima peke, i to njezina oba dijela, javljaju se vrlo često, i to na području Lacija, Umbrije, Emilije Romanje, Kampnije i Kalabrije, dok na području Toskane nisu bile toliko popularne.⁸³

Na Muraju su pronađeni dijelovi poklopaca triju peka. Prvi je najbolje očuvan, a vidljiv

near Trilj⁷⁰, and in larger quantities in Diocletian's Palace, where they have been dated to the 14th–16th centuries.⁷¹ Baking bells are generally found at most late medieval sites, but they are rarely published.⁷² In continental Croatia, they have been found in Stari Perkovi⁷³ and Stenjevec⁷⁴, where they were dated to the 14th century; in Čanjevo⁷⁵ and Donji Miholjac,⁷⁶ where they were dated to the 15th–17th centuries; and in Vrbovec⁷⁷ and Ružica, where they were dated to the 16th–17th centuries.⁷⁸ They have also been found at several sites along the eastern Adriatic coast, on the Istrian peninsula in Piran, Slovenia and in Sveti Ivan near Umag, where, based on analogies from nearby Italy, they were dated to the 15th–17th centuries,⁷⁹ as well as in Stari Bar, Montenegro.⁸⁰ Of the sites mentioned, at those in Croatia, the finds predominantly comprised baking bell lids, while the trays or plates that went underneath them were absent. The only exception is Ružica, where the trays were found, but not the lids.⁸¹ A completely different situation has been recorded in Serbia and Montenegro, with finds of baking bells consisting of a lid (*vršnik*) and a tray (*crepulja*).⁸² In Italy, baking bells with both parts frequently appear in late medieval and early modern archaeological layers in Lazio, Umbria, Emilia-Romagna, Campania and Calabria, though they were evidently less popular in Tuscany.⁸³

At Muraj, parts of the lids of three baking bells were found. The first is the best-pre-

⁷¹ DELONGA 2014: 122–124, kat. 126–127, 130–136.

⁷² BUNČIĆ 2010: 78.

⁷³ JANEŠ, HIRSCHLER MARIĆ, AZINOVIĆ BEBEK 2017: 351, 382, T.3/40–41.

⁷⁴ BUNČIĆ 2010: 77–78, 109, T. 18, 89.

⁷⁵ ČIMIN 2008: 130–131, Sl. 21; KARAĐOLE 2024.

⁷⁶ VIŠNJIĆ 2013b: 68, 76, T. 3/5.

⁷⁷ TKALČEC 2010: 74, 75, kat. 329–330.

⁷⁸ RADIĆ, BOJČIĆ 2004: 182–183, kat. 347–348.

⁷⁹ CUNJA 2004: 73, Sl. 21, 74.

⁸⁰ GUŠTIN, BIKIĆ, MILEUSNIĆ 2008: 134, 136, 140, Sl. 183–184.

⁸¹ RADIĆ, BOJČIĆ 2004: 182–183, kat. 347–348.

⁸² BIKIĆ 2003: 75–77, 98–101; GUŠTIN, BIKIĆ, MILEUSNIĆ 2008: 134, 136, Sl. 178–185.

⁸³ GRASSI 2007: 252; NEPOTI 2006: 104–107, Fig. 1–4; NEPOTI, GUARNIERI 2006: 118, Fig. 1, 119, 129, Fig. 3.

⁷⁰ ALDUK, TABAK, PETRIČEVIĆ 2010: 432–433, Fig. 16.

⁷¹ DELONGA 2014: 122–124, kat. 126–127, 130–136.

⁷² BUNČIĆ 2010: 78.

⁷³ JANEŠ, HIRSCHLER MARIĆ, AZINOVIĆ BEBEK 2017: 351, 382, Pl. 3/40–41.

⁷⁴ BUNČIĆ 2010: 77–78, 109, Pl. 18, 89.

⁷⁵ ČIMIN 2008: 130–131, Fig. 21; KARAĐOLE 2024.

⁷⁶ VIŠNJIĆ 2013b: 68, 76, Pl. 3/5.

⁷⁷ TKALČEC 2010: 74, 75, cat. 329–330.

⁷⁸ RADIĆ, BOJČIĆ 2004: 182–183, cat. 347–348.

⁷⁹ CUNJA 2004: 73, Fig. 21, 74.

⁸⁰ GUŠTIN, BIKIĆ, MILEUSNIĆ 2008: 134, 136, 140, Fig. 183–184.

⁸¹ RADIĆ, BOJČIĆ 2004: 182–183, cat. 347–348.

⁸² BIKIĆ 2003: 75–77, 98–101; GUŠTIN, BIKIĆ, MILEUSNIĆ 2008: 134, 136, Fig. 178–185.

⁸³ GRASSI 2007: 252; NEPOTI 2006: 104–107, Figs. 1–4; NEPOTI, GUARNIERI 2006: 118, Figs. 1, 119, 129, Fig. 3.

SLIKA 5. Unutrašnjost ulomka T. IX/2 (foto: A. Karadole)

FIGURE 5 Interior of fragment Pl. IX/2 (photo: A. Karadole)

mu je otvor promjera 40 cm i dio stijenke **T. IX/1** (2.5YR 5/6 red). Obod na rubu ima lagano udubljenje, a izvana iznad njega nalazi se reljefna valovita traka iznad koje su valovnica i vodoravna linija urezane širom alatom.

Idući ulomak **T. IX/2** (2.5YR 5/6 red) ima jezičastu dršku pravokutnog presjeka koja se spušta prema dolje. Ulomak je dosta zanimljiv jer je ukrašen samo s unutarnje strane urezanom valovnicom i linijom ispod nje (sl. 5), a slično ukrašen ulomak u unutrašnjosti posude je pronađen u obližnjem Novigradu i okvirno datiran u kasni srednji i rani novi vijek.⁸⁴ I kod fragmenta **T. IX/3** (2.5YR 4/6 red) radi se o sličnom primjeru s tim da je ovaj ulomak veći, a riječ je o plićoj posudi.

served, with a visible opening diameter of 40 cm and a part of the wall **Pl. IX/1** (2.5YR 5/6 red). The edge has a slight indentation, and on the outside above it is a raised wavy band, above which are a wavy line and a horizontal line, incised with a wider tool.

The next fragment **Pl. IX/2** (2.5YR 5/6 red) has a downward sloped tongue-shaped handle with a rectangular cross-section. This fragment is particularly interesting: only its inside is decorated, with an incised wavy line and a line beneath it (Fig. 5). A similar fragment of a vessel with a decorated interior was found in nearby Novigrad and tentatively dated to the late medieval and early modern period.⁸⁴ A third fragment **Pl. IX/3** (2.5YR 4/6 red) is similar, but larger and belonging to a shallower vessel. The

⁸⁴ GUSAR, ILKIĆ 2016: 234, 242, T. 1/7a-b. Navedeni ulomak ukrašen je s obje strane posude.

⁸⁴ GUSAR, ILKIĆ 2016: 234, 242, Pl. 1/7a-b. This last fragment is decorated on both sides of the vessel.

Ručka nije u potpunosti sačuvana, ali su vidljivi njeni ostaci. Vanjska površina posude dosta je oštećena i na njoj nisu vidljivi tragovi ukrašavanja. Ukrašač u unutrašnjosti je bogatiji od prethodnog primjerka, a radi se o kombinaciji urezanih linija te utisnutih nizova točkica i kosih poteza (sl. 6). Zanimljive usporedbe u koncepciji ukrasa s obje strane posude, ali ne u identičnim dekoracijama nalazimo u talijanskoj Ferrari gdje otkriveni su primjeri poklopaca peka datirani u 15. i 16. stoljeće.⁸⁵

Ostalo posuđe

Otvorenim formama, pripadaju ulomci **T. IX/4** (2.5YR 5/6 red) i **T. IX/5** (2.5YR 6/3 light reddish brown). Kod prve se radi o plićoj posudi koničnog oblika od koje se očuvao blago udubljen obod na vrhu, dio stijenke i čini se početak dna. S obzirom na formu, visinu posude i promjer otvora od 15 cm.

Vjerojatno je riječ o plitkoj zdjelici. Na dnu s vanjske strane nalazi se vrlo mala mrlja glazure koja je vjerojatno rezultat prislanjanja na glaziranu posudu prilikom procesa pečenja. Slični oblici srednjovjekovnih posuda otkriveni su u Rimu,⁸⁶ a s identično oblikovanim obodom datirani su u 15. stoljeće.⁸⁷ Od druge posude očuvao se ravan obod s nizom kosih ureza na vrhu i dio zaobljene stijenke s ostatcima kružne rupe rađene u svježoj glini. Ukrašena je dvjema urezanim linijama na gornjem dijelu ulomka i plitkim vodoravnim kanelurama na donjem dijelu. Prema obliku posude, moglo bi se pretpostaviti da je i ovdje riječ o zdjeli, no na gornjem dijelu stijenke nalazi se jedna rupa, a moguće je da ih je bilo još. S obzirom na male dimenzije ulomka, nije moguće utvrditi je li riječ o nekoj vrsti cjediljke⁸⁸ ili posudi za

handle has not been completely preserved, but its remains are visible. The outside surface of the vessel is significantly damaged, with no traces of decoration visible. The inside decoration is more elaborate than in the previous specimen, consisting of a combination of incised lines, impressed rows of dots, and slanted strokes (Fig. 6). Interesting analogies to the concept of decoration on both sides of the vessel, though not in identical patterns, are found in Ferrara, Italy, where baking bell lids were discovered and dated to the 15th and 16th centuries.⁸⁵

Other Vessels

Open forms include fragments **Pl. IX/4** (2.5YR 5/6 red) and **Pl. IX/5** (2.5YR 6/3 light reddish brown). The first is a shallow conical vessel, with a preserved slightly indented rim at the top, part of the wall, and what appears to be the commencement of the base. Its form, height, and aperture diameter of 15 cm suggest a shallow bowl. On the outside of the base is a very small glaze spot, most likely resulting from contact with a glazed vessel during the firing process. Similar forms of medieval vessels with identically designed rims have been discovered in Rome⁸⁶ and dated to the 15th century.⁸⁷ The second vessel has a preserved flat rim with a series of slanted notches at the top and a part of a rounded wall with the remains of a circular hole made in the fresh clay. It is decorated with two incised lines on the upper part of the fragment and shallow horizontal grooves on the lower part. Although the vessel shape suggests a bowl, the upper wall has a hole, and there may have been more of them. Due to the fragment's small size, it is not possible to determine whether it was some sort of colander⁸⁸, or possibly a flowerpot, such

⁸⁵ NEPOTI 1992, 294, Fig. 1/3; NEPOTI, GUARNIERI 2006: 117, 119, cat. 11-12, Fig. 3/1-2.

⁸⁶ CINI et al. 1985: 174-175, cat. 46-48, Tav. VII/46-48.

⁸⁷ CINI et al. 1985: 175, cat. 48, Tav. VII/48.

⁸⁸ Primjerice, posude za izradu sira također imaju niz rupa na plaštu, što je vidljivo i na Sl. 3 gdje se na stolu nalazi takva konična posuda.

⁸⁵ NEPOTI 1992, 294, Fig. 1/3; NEPOTI, GUARNIERI 2006: 117, 119, cat. 11-12, Fig. 3/1-2.

⁸⁶ CINI et al. 1985: 174-175, cat. 46-48, Tav. VII/46-48.

⁸⁷ CINI et al. 1985: 175, cat. 48, Tav. VII/48.

⁸⁸ For instance, cheese-making vessels also have rows of holes on their wall, as shown in Fig. 3, where such a conical vessel is depicted on a table.

SLIKA 6. Unutrašnjost ulomka T. IX/3 (foto: A. Karadole)

FIGURE 6 The inside surface of fragment Pl. IX/3 (photo: A. Karadole)

cvijeće, kakve su, primjerice, nađene u Samostanu San Antonio in Polesine u Ferrari. One su rađene od pročišćene gline, a uz gornji rub imaju vodoravni niz rupa i datirane su od 15. do 18. stoljeća.⁸⁹ Moguće je da je riječ i o posudi neke druge namjene kojoj su takve rupe služile za vješanje.

Kategoriji stolnog posuđa pripadaju idući ulomci koji vjerojatno predstavljaju dijelove vrčeva, a rađeni su od pročišćene gline **T. X/1** i **T. X/2**. Kod prvog ulomka riječ je o donjem dijelu recipijenta vrča na diskastom dnu (2.5YR 7/4 *light reddish brown*), dok je potonji **T. X/2** (rubovi 2.5YR 6/6 *light red*, sredina 6/1 *reddish gray*) ulomak ručke trakastog presjeka. Čini se da ovoj kategoriji možemo pripisati i ulomak **T. X/4** (2.5YR 6/8 *light red*) grube fature kod kojeg je riječ o donjem dijelu recipijenta s diskastim dnom. S vanjske strane iznad ruba dna ima ukras kojeg čini niz nastao blagim utiskivanjem prstiju, a po sredini dna mu je sekundarno probušena rupa. Direktno mu usporedbe ne nalazimo, no slični ukrasi na donjem dijelu plašta posuda javljaju na posu-

as those found in the San Antonio in Polesine Monastery in Ferrara. These were made of purified clay, featured a horizontal row of holes near the upper edge, and were dated to the 15th–18th centuries.⁸⁹ It might also have belonged to a vessel with another function, the holes serving for its suspension.

Fragments **Pl. X/1** and **Pl. X/2**, possibly parts of jugs made of purified clay, can be classified as tableware. The former is the lower part of a jug body with a disc-shaped base (2.5YR 7/4 *light reddish brown*), while the latter (rim: 2.5YR 6/6 *light red*, centre: 6/1 *reddish grey*) is a fragment of a handle with a ridged cross-section. It seems that this category also includes fragment **Pl. X/4** (2.5YR 6/8 *light red*), a coarse-textured piece representing the lower part of a vessel with a disc-shaped base. On the outside, above the base edge, is a decoration consisting of a series of finger-made impressions and a secondary hole pierced through the base centre. No direct analogies have been identified, although similar decorations on the lower part of the vessel

⁸⁹ LIBRENTI, VALLINI 2006: 199, cat. 21, Fig. 7/21.

⁸⁹ LIBRENTI, VALLINI 2006: 199, cat. 21, Fig. 7/21.

dama za cvijeće iz Ferrare koje se datiraju od 15. do 18. stoljeća, među kojima se osobito oblikom ističe vrč koji je sekundarno iskorišten za tu namjenu.⁹⁰

Za iduće ulomke nismo sigurni predstavljaju li dosad analizirane tipove posuda, ali možemo reći da je riječ o grupi koju karakterizira gruba faktura. Prvi ulomak **T. X/3** (unutarnji rub 2.5YR 6/6 *light red*, vanjski rub 4.2 YR 5/8 *weak red*) dio je trbuha posude nejasne forme koji je ukrašen širokim plitkim žljebovima. Iduću skupinu karakterizira bogat i zanimljiv ukras izveden žigosanjem (T. XI/1–4). Kod ulomaka **T. XI/1–2** radi se o ulomcima tijela posuda. Kod prve **T. XI/1** je (2.5YR 5/4 *reddish brown*) sačuvan tek dio ukrasa koji je osim žigosanjem izveden i ubadanjem. Centralni je motiv višelaćna rozeta uokolo koje se nalaze kružnice s križevima, a njih okružuje više malih kružnica. Osim navedenog ukrasa, na cijeloj vanjskoj površini posude vidljivi su loše očuvani ostatci premaza crvene boje, što također predstavlja još jednu neobičnost. I sljedeći ulomak vrata, ramena i dijela trbuha posude **T. XI/2** (2.5YR 5/4 *reddish brown*) bogato je ukrašen. Uz gornji rub ulomka ukras se sastoji od točkica izvedenih tupim predmetom koje su vjerojatno sačinjavale trokute ili izlomljenu traku. Ispod je vidljiva urezana linija podno koje se nalaze kosi urezi omeđeni još jednom linijom. Posebno je zanimljiv ostatak, a riječ je o ukrasu koji je sačinjen od dviju urezanih palmeta postavljenih u obliku slova V između kojih se nalazi žigosana rozeta. Ulomak dna konične posude **T. XI/3** (2.5YR 5/6 *red*) ima sličan, iako ponešto drukčiji ukras. Rađen je kombinacijom ubadanja i žigosanja. Sama stopa ukrašena je urezivanjem kosih linija iznad kojih se nalazi deblja horizontalna linija. Povrh su žigosane rozete koje su omeđene ubadanjem točkica koje tvore trokutasti motiv. Na samome gornjem rubu sačuvanog ulomka vidljiva je

walls appear on flowerpots from Ferrara, dated to the 15th–18th centuries, in particular a repurposed jug of a distinctive shape.⁹⁰

The following fragments are characterised by a coarse texture; it is uncertain whether they belong to any of the previously analysed vessel types. The first fragment **Pl. X/3** (interior edge: 2.5YR 6/6 light red, exterior edge: 4.2 YR 5/8 weak red), is part of the body of a vessel of undefined form, decorated with wide shallow grooves. The following group is characterised by rich and interesting stamped decoration (Pl. XI/1–4). Fragments **Pl. XI/1–2** are vessel body sherds. In the first fragment **Pl. XI/1** (2.5YR 5/4 reddish brown), only a part of the decoration worked both by stamping and dotting has been preserved. The central motif is a multi-petalled rosette surrounded by circles with crosses, further encircled by multiple small circles. In addition to this decoration, poorly preserved remains of a red coating are visible on the entire exterior surface of the vessel, which also represents an unusual feature. The next fragment, comprising the neck, shoulder, and part of the belly of a vessel, **Pl. XI/2** (2.5YR 5/4 reddish brown), is richly decorated. Along the upper edge of the fragment, the decoration consists of dots made with a blunt tool, probably forming triangles or a zigzag band. Below, there is an incised line, beneath which slanted incisions are visible, bordered by another line. Particularly interesting is a decorative element composed of two incised palmettes arranged in a V shape, with a stamped rosette positioned between them. The base fragment of a conical vessel **Pl. XI/3** (2.5YR 5/6 red) has a similar (though slightly different) decoration, executed with a combination of dotting and stamping. The foot itself is decorated with incised slanted lines, above which is a thicker horizontal line. Above these, stamped rosettes are bordered by dotted triangular motif. On the upper edge of the preserved fragment, an irregular wavy line is visible. Specimens showing the

⁹⁰ LIBRENTI, VALLINI 2006: 197, cat. 16, 199, cat. 17–18, Fig. 6, Fig. 7/16–18, 218, cat. 125, Fig. 20/125.

⁹⁰ LIBRENTI, VALLINI 2006: 197, cat. 16, 199, cat. 17–18, Fig. 6, Fig. 7/16–18, 218, cat. 125, Fig. 20/125.

neuredna valovnica. Uporaba žigosanog ukrasa rozete na području Dalmacije u kasnome srednjem i novom vijeku još uvijek je rijedak nalaz, osobito na posuđu grube fakture, a jedan od lokaliteta na kojem je pronađena jest tvrđava Fortica u Novigradu.⁹¹ Takav način ukrašavanja pronalazimo i na širem području, npr. u Ružici gdje se datira od 14. do 16. stoljeća.⁹² Na obama lokalitetima riječ je o grubim loncima kojima također treba pridružiti već spomenute nalaze lonca **T. I/6** i kotlića **T. VI/1** koji je ukrašen identičnim kružnicama unutar kojih je križ kao i ulomak **T. XI/1**. Također, nekoliko primjera stolnog posuđa, i to čaša ukrašenih žigosanom rozetom, pronađeno je u burgu Vrbovcu u sloju s kraja 15. i početka 16. stoljeća i pretpostavlja se da su na njih utjecale čaše iz Celja i one s područja Mađarske,⁹³ gdje se otprilike u isto vrijeme javljaju slične žigosane rozete, s tim da su te čaše uglavnom glazirane.⁹⁴ Pretpostavlja se da se tehnika žigosanja u kasnome srednjem vijeku na prostor Mađarske proširila iz Austrije.⁹⁵ Najraniji mađarski primjerci datiraju se u 14. stoljeće, a tehnika se osobito širi tijekom druge polovice 15. stoljeća i traje do sredine 16. stoljeća te se javlja na grubom i glaziranom posuđu.⁹⁶ Žigosani ukrasi na grubom posuđu, i to višelatitčnih rozeta javljaju se na pekama iz Ferrare u Emiliji Romanji i Vellana u Toskani gdje se datiraju u 15. i početak 16. stoljeća.⁹⁷

Posude za cvijeće

Jedan od zanimljivijih ulomaka jest donji dio posude **T. XI/4** (2.5YR 5/8 red) koja po sredini dna ima rupu probijenu u svježoj

use of stamped rosette decorations in Dalmatia during the late medieval and early modern periods remain rare, especially on coarse-textured vessels. One of the sites where it has been found is the Fortica Fortress in Novigrad.⁹¹ This decorative technique is also found over a broader area, for example in Ružica, where it is dated to the 14th–16th centuries.⁹² Both sites feature coarse pots akin to the mentioned finds of a pot **Pl. I/6** and a cauldron **Pl. VI/1**, the latter being decorated with circles containing crosses identical to those in fragment **Pl. XI/1**. Additionally, several tableware specimens, specifically beakers decorated with a stamped rosette, were found in Vrbovec Castle in a layer dated to the late 15th and early 16th centuries. It is assumed that they were influenced by beakers from Celje and Hungary,⁹³ where similar stamped rosettes appeared around the same time, mostly on glazed beakers.⁹⁴ It is believed that the stamping technique spread to Hungary from Austria during the late medieval period.⁹⁵ The earliest Hungarian specimens are dated to the 14th century; the technique became widespread in the second half of the 15th century, continuing until the mid-16th century, appearing on both coarse and glazed ware.⁹⁶ In coarse ware, stamped decorations with multi-petalled rosettes appear on baking bells from Ferrara in Emilia-Romagna and Vellano in Tuscany, where they were dated to the 15th and early 16th centuries.⁹⁷

Flowerpots

An interesting fragment is the lower part of a vessel **Pl. XI/4** (2.5YR 5/8 red), which has a hole, pierced in the fresh clay, at the centre of

⁹¹ GUSAR, ILKIĆ 2016: 234, 242, T. 1/6.

⁹² RADIĆ, BOJČIĆ 2004: 165, kat. 313.

⁹³ TKALČEC 2010: 71–72, sl. kat. br. 287; 139–140, kat. 260, 264, 279–281, 287; 171–172, T. 13–14.

⁹⁴ GUŠTIN 2001: 146–154; HOLL 2005: 371, Abb. 41–43.

⁹⁵ KOVÁCS 2021: 250.

⁹⁶ KOVÁCS 2021: 251, 273.

⁹⁷ NEPOTI 1992: 294, Fig. 1/3; NEPOTI, GUARNIERI 2006: 117, 119, cat. 11–12, Fig. 3/1–2; MILANESE 1994: 109, Fig. 16.

⁹¹ GUSAR, ILKIĆ 2016: 234, 242, Pl. 1/6.

⁹² RADIĆ, BOJČIĆ 2004: 165, cat. 313.

⁹³ TKALČEC 2010: 71–72, Fig. cat. No. 287; 139–140, cat. 260, 264, 279–281, 287; 171–172, Pl. 13–14.

⁹⁴ GUŠTIN 2001: 146–154; HOLL 2005: 371, Abb. 41–43.

⁹⁵ KOVÁCS 2021: 250.

⁹⁶ KOVÁCS 2021: 251, 273.

⁹⁷ NEPOTI 1992: 294, Fig. 1/3; NEPOTI, GUARNIERI 2006: 117, 119, cat. 11–12, Fig. 3/1–2; MILANESE 1994: 109, Fig. 16.

glini. Posuda je ukrašena nizom žigosanih cvjetića ili rozeta u trakastom rasporedu, omeđenih kratkim kosim urezima. Posuda je gotovo istog oblika kao i prethodno spomenuta **T. XI/3**, no bolje je očuvana. Moguće je da je u obama slučajevima riječ o loncu za cvijeće. Naime, na području Italije otkriven je velik broj posuda koje se nazivaju *vasi di fiore* ili *fioriere*, dakle posude za cvijeće. Najčešće su rađene od pročišćene gline. Velika količina ovih posuda pronađena je u Ferrari, a jedan od najbogatijih lokaliteta je Samostan San Antonio in Polesine.⁹⁸ Na području Dalmacije nisu za sada često opisivani u literaturi, a svakako je zanimljivo navesti da je u istraživanjima obližnjeg samostanskog kompleksa sv. Nikole u Zadru pronađeno više ulomaka lonca za cvijeće koji je restauriran⁹⁹ kao i u Dioklecijanovoj palači,¹⁰⁰ dok je jedan glaziran primjerak otkriven u Istri, u Puli.¹⁰¹

Posude za cvijeće na tlu Italije javljaju se u pisanim i likovnim izvorima već od 13. stoljeća, a tijekom 15. i 16. stoljeća obično se izrađuju od keramike. Čest su nalaz u samostanskim zajednicama, ali i privatnim kućama. Služile su kao lonci za sadnju ne samo cvijeća već i različitog bilja, poput začinskog ili agruma, a na dnu posude ili na stijenkama obično imaju jednu ili više rupa. Postavljale su se u kuće, balkone, dvorišta i vrtove.¹⁰² Upravo nam likovni izvori prikazuju kako su za tu namjenu katkad korišteni i neki drugi oblici posuđa poput kuhinjskog lonca.¹⁰³ Različitih su veličina i oblika, no najčešći su konični i zvonoliki primjerci.

Prvi ulomak **T. XII/1** (7.5YR 8/3 *pink*) dio je naglašenog i zadebljanog oboda izvijenog prema van, ispod kojeg se nalazi blago naglašeno rebro i dio stijenke. Slično oblikova-

its base. The vessel is decorated with a series of stamped floral motifs or rosettes in a banded arrangement, bordered by short slanted incisions. The vessel shape is almost identical to **Pl. XI/3**, but better preserved. It is possible that both are flowerpots. In Italy, a large number of vessels referred to as *vasi di fiore* or *fioriere* (flowerpots) have been discovered. Most often they were made of purified clay. A significant quantity of these vessels has been found in Ferrara, with one of the most plentiful sites being the San Antonio in Polesine Monastery.⁹⁸ In Dalmatia, such vessels have not been widely described in the literature. However, it is worth noting that excavations in the nearby monastic complex of St. Nicholas in Zadar uncovered several fragments of a flowerpot (which was restored).⁹⁹ The same happened in Diocletian's Palace,¹⁰⁰ while one glazed specimen was found in Pula, Istria.¹⁰¹

Flowerpots are noted in written and visual sources in Italy as early as the 13th century, while during the 15th and 16th centuries they were commonly made of ceramics. They are a frequent find in monastic communities and also in private households. They served not only for planting flowers but also for various herbs, such as spices or citrus plants, and typically had one or more holes in the base or walls. They were placed in houses, on balconies, in courtyards and in gardens.¹⁰² Visual sources show that other types of vessels, such as kitchen pots, were sometimes used for this purpose as well.¹⁰³ They come in various shapes and sizes, though the most common are conical and bell-shaped specimens.

The first fragment **Pl. XII/1** (7.5YR 8/3 *pink*) is part of a prominent, thickened, flared rim, beneath which there is a slightly pronounced rib and part of the wall. Similarly shaped spec-

⁹⁸ LIBRENTI, VALLINI 2006: 198–199, Fig. 5–6.

⁹⁹ BEKIĆ 2017: 133–134, Sl. 3.

¹⁰⁰ DELONGA 2014: 142, Tab. XVII. (K., gr.), 87.

¹⁰¹ BRADARA, KRNJAK 2016: 90, kat. 20.

¹⁰² LIBRENTI, VALLINI 2006: 193–194.

¹⁰³ LIBRENTI, VALLINI 2006: Fig. 2.

⁹⁸ LIBRENTI, VALLINI 2006: 198–199, Figs. 5–6.

⁹⁹ BEKIĆ 2017: 133–134, Fig. 3.

¹⁰⁰ DELONGA 2014: 142, T. XVII. (K., gr.), 87.

¹⁰¹ BRADARA, KRNJAK 2016: 90, cat. 20.

¹⁰² LIBRENTI, VALLINI 2006: 193–194.

¹⁰³ LIBRENTI, VALLINI 2006: Fig. 2.

ne primjerke nalazimo na lokalitetu Crypta Balbi u Rimu među posudama koje se datiraju od sredine 16. do početka 17. stoljeća.¹⁰⁴ Primjerci **T. XII/3–4** (oba 7.5YR 8/3 *pink*) pripadaju istoj posudi većih dimenzija s promjerom otvora od 36 cm. Obod im je malo zaravnjeniji s gornje strane u odnosu na prethodni ulomak, ali je zadebljan i uvlači se s unutarnje strane, dok je s vanjske strane ispupčen. Na vanjskoj su stijenci vidljivi tragovi višestruke češljaste valovnice. Identičan primjerak nađen je u sklopu Samostana Santa Caterina u Crypti Balbi u Rimu i datiran je u 17. i 18. stoljeće.¹⁰⁵ Ulomak posude **T. XII/2** (2.5YR 6/6 *light red*) s izvučenim obodom ima unutarnji i vanjski rub otvora ukrašen utiskivanjem prsta, a sličan ukras nalazi se i na stijenci pri čemu otisci prstiju tvore valoviti plašt. Usporedbe mu nalazimo u Samostanu San Antonio in Polesine među nalazima koji se okvirno smještaju od 15. do 18. stoljeća.¹⁰⁶ Finu fakturu ima i ulomak **T. XII/5** (7.5YR 8/3 *pink*). Promjer otvora posude iznosi 14,3 cm. Obod je s gornje strane zaravnjen, a s vanjske strane profiliran i ukrašen štipanjem prstima. Od stijenke se očuvao mali dio na kojem nisu vidljivi tragovi dekoracije. Analogije mu nalazimo u Rimu gdje se takva posuda datira od 1630. do 1700. godine te u Paviji među više primjeraka datiranim u kraj 17. i 18. stoljeće.¹⁰⁷ Slijede dva donja dijela lonaca za cvijeće od kojih prvi **T. XIII/1** (2.5 YR 6/8 *light red*) ima dio očuvane konične stijenke i ravnog dna promjera 20,5 cm, a slične je forme i drugi **T. XIII/2** (2.5 YR 8/4 *pink*), no promjer mu je nešto veći, pa iznosi 22 cm. Za obje posude analogije nalazimo u Ferrari među nalazima koji se datiraju od

imens were found at the Crypta Balbi site in Rome among vessels dated to the mid-16th to early 17th centuries.¹⁰⁴ Fragments **Pl. XII/3–4** (both 7.5YR 8/3 *pink*) belong to the same larger vessel with an aperture diameter of 36 cm. The rim is slightly flatter on the upper side compared to the first fragment, but it is thickened, curving inward on the interior and bulging outward on the exterior. Traces of multiple combed wavy lines are visible on the exterior wall. An identical specimen was found at the Santa Caterina Monastery in Crypta Balbi in Rome and dated to the 17th and 18th centuries.¹⁰⁵ The vessel fragment **Pl. XII/2** (2.5YR 6/6 *light red*) with a drawn-out rim has both its inner and outer edges decorated with fingertip impressions, and a similar decoration is found also on the wall, where the impressions create a wavy mantle. Analogies were found at the San Antonio in Polesine Monastery among finds tentatively dated to the 15th–18th centuries.¹⁰⁶ A finely textured fragment is **Pl. XII/5** (7.5YR 8/3 *pink*), with an opening diameter of 14.3 cm. The rim is flattened on the upper side, profiled on the exterior, and decorated with pinching impressions. Only a small portion of the wall has been preserved, without visible decoration. Analogies for this type of vessel have been found in Rome, where such vessels are dated to between 1630 and 1700, and in Pavia, among several specimens dated to the late 17th and 18th centuries.¹⁰⁷ The next two fragments represent the lower parts of flowerpots. The first, **Pl. XIII/1** (2.5YR 6/8 *light red*), preserves part of the conical wall and a flat base with a diameter of 20.5 cm. The second, **Pl. XIII/2** (2.5YR 8/4 *pink*), is similar in form but slightly larger, with a diameter of 22 cm. Analogies for both vessels were found in Ferrara, among finds dated to the period from the 15th to the 18th

¹⁰⁴ GABUCCI, TESSEI 1989: 174, cat. 257, 258, 261, Tav. XXXVII/257, 258, 261.

¹⁰⁵ GABUCCI 1985: 504, 506, cat. 833, Tav. LXXII/833.

¹⁰⁶ LIBRENTI, VALLINI 2006: 199, Fig. 6, Fig. 7/17, Fig. 26/17.

¹⁰⁷ GABUCCI 1984: 521, cat. T. LXXX/521; NEPOTI 1978: 173, Fig. 42/1-3.

¹⁰⁴ GABUCCI, TESSEI 1989: 174, cat. 257, 258, 261, Tav. XXXVII/257, 258, 261.

¹⁰⁵ GABUCCI 1985: 504, 506, cat. 833, Tav. LXXII/833.

¹⁰⁶ LIBRENTI, VALLINI 2006: 199, Fig. 6, Fig. 7/17, Fig. 26/17.

¹⁰⁷ GABUCCI 1984: 521, cat. T. LXXX/521; NEPOTI 1978: 173, Fig. 42/1-3.

15. do 18. stoljeća.¹⁰⁸

Iduća tri nalaza također imaju fakturu od pročišćene gline, no namjena im nije posve sigurna. Prvi je dio stijenke **T. XIII/3** (7.5YR 7/3 *pink*) na kojem je urezano više vodoravnih linija od kojih su donje prekinute kružnim ukrasima nastalim utiskivanjem prstiju. Ista kombinacija ukrasa javlja se na loncima za cvijeće iz Ferrare, ali u glaziranoj varijanti među nalazima 15. – 18. stoljeća,¹⁰⁹ pa je moguće da je tu također riječ o istom tipu posude. Sljedeći ulomak dio je oboda i ručke posude **T. XIII/4** (rubovi 2.5YR 7/6 *light red*, sredina 7.5YR 7/3 *pink*) kojem su vanjski rub oboda i ručka ukrašeni utiskivanjem prstiju. Ručka ima okomito postavljene tragove ukrasa dva prsta. Nalaz je dosta neobičan i vrlo je teško utvrditi kojem točno obliku pripada. U Zadru su pronađeni ulomci ovako ukrašenog oboda bez ukrasa ručke te još jedan kojem je ukrašena ručka, ali ne i obod te su smješteni u 18. i 19. stoljeće.¹¹⁰ U Crypti Balbi u Rimu utiskivanje prstom dosta je često među nalazima posuda za cvijeće koje su također mogle imati ručke u 17./18. stoljeću, ali i na visokoj koničnoj posudi nepoznate namjene kod koje se ukras jednostrukih otisaka prsta javlja na ručkama, a datiran je u 18. stoljeće.¹¹¹

Ulomak stijenke posude **T. XIV/2** (2.5YR 5/8 *red*) uz gornji i donji rub ima niz kosih ureza između kojih su duže lagano savijene urezane linije koje se križaju i tvore neku vrstu nepravilne mreže. Na posudi je očuvana rupica u glini kroz koju prolazi komad korodiranog željeza vidljiv i na površini. Usporedbe ovoj posudi ne nalazimo, no s obzirom na dimenzije ulomka, riječ je o posudi većih dimenzija, možda skladišne namjene.

centuries.¹⁰⁸

The texture of the following three finds is also of purified clay, though their function is not entirely certain. The first, **Pl. XIII/3** (7.5YR 7/3 *pink*) is part of a wall fragment, which features several horizontal incised lines, with the lower ones interrupted by circular decorations created by fingertip impressions. The same combination of decorations appears on flowerpots from Ferrara, but in a glazed version, among finds dated to the 15th–18th centuries,¹⁰⁹ suggesting the same vessel type. The next fragment, **Pl. XIII/4** (edges: 2.5YR 7/6 *light red*, centre: 7.5YR 7/3 *pink*), is part of the rim and handle of a vessel, with the outer rim and handle decorated with fingertip impressions. The handle features vertically placed impressions applied with two fingers. This find is quite unusual, and it is very difficult to determine its exact form. In Zadar, fragments of rims with similar decorations but with undecorated handles were found, as well as another fragment with a decorated handle but an undecorated rim, dated to the 18th and 19th centuries.¹¹⁰ At Crypta Balbi in Rome, fingertip impressions are common among flowerpot finds, which might also have had handles, dating to the 17th and 18th centuries. They also appear on a tall conical vessel dated to the 18th century, of unknown function and with handles decorated with single fingertip impressions.¹¹¹

The vessel wall fragment **Pl. XIV/2** (2.5YR 5/8 *red*) has a series of slanted incisions along the upper and lower edges, between which longer, slightly curved incised lines intersect to form an irregular mesh pattern. The vessel has a preserved hole in the clay; a piece of corroded iron passing through it is also visible on the surface. No direct analogies for this vessel are known, but given the fragment size, it may have belonged to a larger vessel, possibly used for storage.

¹⁰⁸ LIBRENTI, VALLINI 2006: 233, Fig. 27/11–13.

¹⁰⁹ LIBRENTI, VALLINI 2006: 218, cat. 114, Fig. 19/114, Fig. 26/114.

¹¹⁰ BEKIĆ 2017: 133, Sl. 1/8, T. 2/8, 24.

¹¹¹ GABUCCI 1985: 306–307, cat. 833, T. LXXIV/833, 529–530, cat. 899, T. LXXXIV/899.

¹⁰⁸ LIBRENTI, VALLINI 2006: 233, Fig. 27/11–13.

¹⁰⁹ LIBRENTI, VALLINI 2006: 218, cat. 114, Fig. 19/114, Fig. 26/114.

¹¹⁰ BEKIĆ 2017: 133, Fig. 1/8, Pl. 2/8, 24.

¹¹¹ GABUCCI 1985: 306–307, cat. 833, T. LXXIV/833, 529–530, cat. 899, T. LXXXIV/899.

Predmeti za pečenje keramičkih posuda

Posebnu pozornost zaslužuju dva zanimljiva keramička predmeta koji pripadaju pomagali- ma koja su se rabila pri pečenju posuda. Nai- me, riječ je o ulomcima keramičkih predmeta u obliku diska **T. XIV/1** (2.5YR 4/6 red) i **T. XIV/3** (2.5YR 4/6 red). Na jednoj su strani izra- zito grubi, puni mineralnih primjesa, a na dru- goj su im strani vidljive linije nastale pri radu na kolu, s tim da prvi ulomak ima vidljive nešto dublje urezane linije. Promjer im iznosi 21 (T. XIV/3) i 23 cm (T. XIV/1), a debljina 1,1 (T. XIV/3) i 1,2 (T. XIV/1) cm. Sličan primjerak koji potječe iz Svetog Ivana kod Umaga i danas se čuva u Zbirci Gajšek u Piranu, ima promjer 16 cm, a kao i naši primjerci, grube je fakture i više je puta pečen.¹¹² Kružne ploče bez ili s jed- nom središnjom kružnom rupom u srednjem i novom vijeku upotrebljavale su se kao pomoćni predmeti tijekom pečenja glaziranih keramičkih posuda jer su se na njih slagale posude koje su se na taj način odvajale jedna od druge da se ne bi međusobno zalijepile te su se tako formirale eta- že unutar peći za keramiku da bi se prostor što više ispunio posudama.¹¹³ Slični primjerci ploča u obliku kruga ili segmenta prisutni su još od prapovijesti s time da im je površina bila preki- rivena kružnim perforacijama, a postavljale su se na dno peći.¹¹⁴ Nalazi prošupljenih i punih plo- ča uglavnom su otkriveni na lokalitetima gdje je potvrđena proizvodnja keramičkih posuda, i to nalazima peći *in situ* ili među nalazima radi- oničkog otpada, alatki i raznih pomagala.

Navedeni primjerak iz okolice Umaga da- tira se u 16. stoljeće i povezuje s djelatnošću radionice za proizvodnju glazirane kerami- ke potvrđene nalazima radioničkog otpada i raznim pomagalima u izradi.¹¹⁵ Na lokali- tetu Veštar kod Rovinja također je otkriven ulomak keramičkog diska s rupicama koji se smješta u razdoblje od 16. do 18. stoljeća, a

Implements for Kitchenware Firing

Of particular interest are two ceramic items associated with utensils used during the firing of vessels. These are fragments of disc-shaped ceramic artefacts **Pl. XIV/1** (2.5YR 4/6 red) and **Pl. XIV/3** (2.5YR 4/6 red). On one side they are extremely rough, full of miner- al inclusions, while the other side shows lines formed during work on a potter's wheel. The first fragment has somewhat deeper incised lines. Their diameters are 21 cm (Pl. XIV/3) and 23 cm (Pl. XIV/1), with thicknesses of 1.1 cm (Pl. XIV/3) and 1.2 cm (Pl. XIV/1). A similar specimen from Sveti Ivan near Umag, now housed in the Gajšek Collection in Piran, Slovenia, has a diameter of 16 cm and, like the mentioned specimens from Croatia, has a coarse texture and was fired multiple times.¹¹² Circular plates, with or without a central cir- cular hole, were used during the medieval and early modern periods as auxiliary tools during the firing of glazed ceramic vessels. They were stacked with vessels to prevent them from sticking together and to create layers within kilns, maximising the use of space.¹¹³ Similar circular or segmented plates have been present since prehistory, often perforated, and were placed at the base of kilns.¹¹⁴ Finds of perfo- rated and solid plates have mainly been made at sites with confirmed ceramic production, evidenced by the presence of *in situ* kilns or among workshop debris, tools, and other aids.

The mentioned specimen from near Umag was dated to the 16th century and linked to a workshop producing glazed ceramics, evi- denced by workshop debris and various pro- duction aids.¹¹⁵ At the Veštar site near Rovinj, a ceramic disc fragment with holes was also found and dated to the 16th–18th centuries. At this site, the existence of a ceramic work-

¹¹² GUŠTIN 2004: 57–58, kat. 576.

¹¹³ GUŠTIN 2004: 57.

¹¹⁴ MILO 2008: 29–33, Fig. 14–15, Tav. 8–9.

¹¹⁵ GUŠTIN 2004: 57–58, 200.

¹¹² GUŠTIN 2004: 57–58, cat. 576.

¹¹³ GUŠTIN 2004: 57.

¹¹⁴ MILO 2008: 29–33, Fig. 14–15, Tav. 8–9.

¹¹⁵ GUŠTIN 2004: 57–58, 200.

na navedenom se lokalitetu također pretpostavlja postojanje keramičke radionice.¹¹⁶ Na području Italije, komparativni primjerci koji su služili za distanciranje posuda pri njihovom pečenju otkriveni su u Venetu u Padovi i datiraju se od druge polovice 15. stoljeća do sredine 18. stoljeća,¹¹⁷ a nađeni su i u Emiliji Romagni u Argenti gdje su datirani u 17. stoljeće¹¹⁸ i Ferrari.¹¹⁹ Kako u Zadru za sada ne poznajemo dokaze o postojanju keramičkih radionica, pitanje pojave ovih predmeta za sada ostavljamo otvorenim.

Građevinska keramika

Zadnji ulomak **T. XIV/4** (rubovi 2.5YR 4/8 *red*, sredina 2.5YR 4/1 *dark reddish gray*) pripada građevinskoj keramici i rađen je od pročišćene narančastocrvene keramike, a koničnog je oblika s jednom zaravnjenom stranom. To je dio keramičke konične cijevi koja se lagano širi prema dnu, a pri vrhu se sužava i ispod otvora obično ima reljefno rebro.¹²⁰ Obično su izrađene od pročišćene gline, i to na brzome lončarskom kolu što se vidi po linijama s unutarne strane, a uži gornji dio cijevi umetao se u drugu cijev sve do rebra.¹²¹ Kod našeg primjerka riječ je o fragmentu donjega proširenog dijela s rubom promjera 13 cm. Takve cijevi u srednjem i novom vijeku upotrebljavale su se za odvod otpadnih voda ili za prijenos vode.¹²² Keramičke cijevi pronađene su u Italiji na različitim nalazištima poput Padove,¹²³ Pise¹²⁴, Ferrare¹²⁵ i Ba-

shop is also assumed.¹¹⁶ In Italy, comparable specimens used for separating vessels during firing were found in Veneto (in Padua) and dated to the period from the second half of the 15th century to the mid-18th century,¹¹⁷ as well as in Emilia-Romagna (Argenta), where they were dated to the 17th century,¹¹⁸ and in Ferrara.¹¹⁹ Since no evidence of ceramic workshops has yet been identified in Zadar, the question of the origin of these objects remains open.

Ceramic Building Material

The last fragment **Pl. XIV/4** (edges: 2.5YR 4/8 red, centre: 2.5YR 4/1 dark reddish grey) belongs to ceramic building material and is made of purified orange-red clay. It is conical in shape with one flattened side. This is part of a type of ceramic conical pipe that slightly widens toward the base and narrows at the top, usually featuring a relief rib below the aperture.¹²⁰ Such pipes were typically made of purified clay on a fast-turning potter's wheel, as evidenced by the lines visible on the interior. The narrower upper part of the pipe was inserted into another pipe up to the rib¹²¹; this specimen represents the lower expanded part with a rim diameter of 13 cm. Such pipes were used during the medieval and early modern periods for wastewater drainage or water transport.¹²² Ceramic pipes have been found in Italy at various sites, such as Padua,¹²³ Pisa,¹²⁴ Ferrara,¹²⁵ and

¹¹⁶ SURIĆ, VIŠNJIĆ 2014: 212, kat. 9.

¹¹⁷ COZZA 2020: 119, tav. 14/b, 125, 126, tav. 22/c, 244, fig. 360, 245, fig. 362.

¹¹⁸ BRUNETTI 1992: 87–88, Tav. XIX/10–12.

¹¹⁹ GUARNIERI 2006: 123, Fig. 44/7–8. Bez pobliže datacije.

¹²⁰ COZZA 1989: 70, fig. 90.

¹²¹ GIORGIO 2014: 229.

¹²² GUARNIERI, CESARETTI 2021a: 166.

¹²³ COZZA 1989: 70, Fig. 90.

¹²⁴ GATTIGLIA, GIORGIO 2012; GIORGIO 2014.

¹²⁵ NEPOTI 1992: 284–285, Fig. 17/1; GUARNIERI 2006: 122, Fig. 41/16–17; LIBRENTI, VALLINI 2006: 203, cat. 34, Fig. 8/3; GUARNIERI, CESARETTI 2021: 166–169, Fig. 7.

¹¹⁶ SURIĆ, VIŠNJIĆ 2014: 212, cat. 9.

¹¹⁷ COZZA 2020: 119, tav. 14/b, 125, 126, tav. 22/c, 244, fig. 360, 245, fig. 362.

¹¹⁸ BRUNETTI 1992: 87–88, Tav. XIX/10–12.

¹¹⁹ GUARNIERI 2006: 123, Fig. 44/7–8. No closer dating is available.

¹²⁰ COZZA 1989: 70, fig. 90.

¹²¹ GIORGIO 2014: 229.

¹²² GUARNIERI, CESARETTI 2021a: 166.

¹²³ COZZA 1989: 70, Fig. 90.

¹²⁴ GATTIGLIA, GIORGIO 2012; GIORGIO 2014.

¹²⁵ NEPOTI 1992: 284–285, Fig. 17/1; GUARNIERI 2006: 122, Fig. 41/16–17; LIBRENTI, VALLINI 2006: 203, cat. 34, Fig. 8/3; GUARNIERI, CESARETTI 2021: 166–169, Fig. 7.

SLIKA 7. Unutrašnjost ulomka cijevi T. XIV/4 (foto: A. Karadole)

FIGURE 7 Inside of pipe fragment Pl. XIV/4 (photo: A. Karadole)

gnare di Romagna,¹²⁶ a javljaju se u varijanti bez glazure i s njom. U Pisi se javljaju već u drugoj polovini 12. i rabe se do 20. stoljeća, dok su u Ferrari datirani od 15. do 18. stoljeća.¹²⁷ U Pisi su *in situ* očuvana dva primjera na kojima je vidljivo da su takve cijevi mogle biti postavljene okomito u zidovima gdje su se vjerojatno spajale u sistem kanalizacije ili su mogle biti postavljene u zidove vodoravno s otvorom prema van, pa su se vjerojatno upotrebljavale za odvod kišnice kao oluci.¹²⁸ S unutarnje strane takvih cijevi nalazi se sloj kalcifikata čija boja indicira jesu li korištene za čiste ili tamne (otpadne) vode.¹²⁹ Kod našeg ulomka iznutra se nalazi svijetli sloj kalcifikata što vjerojatno znači da se cijev rabila za čistu vodu (sl. 7). Nekoliko je cijevi od pročišćene gline, kao i onih sa slojem glazure pronađeno na istarskom poluotoku u Sv. Ivanu kod Umaga i Piranu te u Puli, a datiraju se

Bagnara di Romagna,¹²⁶ and they appear in glazed and unglazed variants. In Pisa, they are documented from the second half of the 12th century and were used until the 20th century, while in Ferrara, they are dated to the 15th–18th centuries.¹²⁷ In Pisa, two *in situ* specimens have been preserved, demonstrating that such pipes could be installed vertically within walls, likely connecting to a sewage system, or horizontally with an opening facing outward, possibly used as rainwater drains.¹²⁸ The inside of such pipes often contains a calcified layer, the colour of which indicates whether they were used for clean water or wastewater.¹²⁹ On this fragment, a light layer of calcification is visible on the interior, indicating that the pipe was most likely used for clean water (Fig. 7). Several pipes made of purified clay, as well as glazed ones, were found on the Istrian peninsula in Sveti

¹²⁶ CESARETTI 2021b: 236–237, Fig. 7/1.

¹²⁷ GIORGIO 2014: 233–234, Fig. 7–8; NEPOTI 1992: 284–285, Fig. 17/1; GUARNIERI 2006: 122, Fig. 41/16–17; LIBRENTI, VALLINI 2006: 203, cat. 34, Fig. 8/3; GUARNIERI, CESARETTI 2021: 167.

¹²⁸ GIORGIO 2014: 233–234, Fig. 7–8.

¹²⁹ GIORGIO 2014: 235, Fig. 4.

¹²⁶ CESARETTI 2021b: 236–237, Fig. 7/1.

¹²⁷ GIORGIO 2014: 233–234, Fig. 7–8; NEPOTI 1992: 284–285, Fig. 17/1; GUARNIERI 2006: 122, Fig. 41/16–17; LIBRENTI, VALLINI 2006: 203, cat. 34, Fig. 8/3; GUARNIERI, CESARETTI 2021: 167.

¹²⁸ GIORGIO 2014: 233–234, Fig. 7–8.

¹²⁹ GIORGIO 2014: 235, Fig. 4.

od 16. do 18. stoljeća.¹³⁰ Neglazirani primjerci iz Istre smještaju se u razdoblje od sredine 16. do 18. stoljeća. Također treba spomenuti nalaze cijevi od pročišćene gline iz Bagnare di Romagna koje prema veličini možemo usporediti s našim ulomkom, a datiraju se u 17. i 18. stoljeće.¹³¹ Na osnovi navedenih analogija naš ulomak možemo smjestiti u period od 16. do 18. stoljeća.

ZAKLJUČNA RAZMATRANJA

Kako je vidljivo iz navedenog, na zadarskom Muraju pronađena je keramika raznih namjena, oblika i faktura. Veći dio nalaza odnosi se na primjerke brojne kuhinjske i rjeđe stolne keramike među kojima se javljaju lonci, kotlići, peke, poklopci te pokoja zdjela i vrč. Slijede keramički nalazi svakodnevnog upotrebe u kućanstvu gdje se u znatnom broju javljaju posude za cvijeće. Tu su i dosad u Dalmaciji jedini zabilježeni nalazi pomagala pri procesu pečenja keramike, kao i građevinska keramika, tj. dio keramičke cijevi. Dobar dio nalaza nije bilo moguće pripisati pojedinim oblicima zbog njihove fragmentarnosti.

No, ono što se svakako da primijetiti jest to da nalaze prema fakturi možemo podijeliti na dvije skupine od kojih je prva zastupljena u dvije različite varijante. U skupini grube keramike kao prva varijanta javljaju se predmeti debelih, grubih stijenki s dosta mineralnih primjesa (sl. 8, a i b). Tu pripadaju nalazi većine oblika kuhinjskog posuđa i diskovi za pečenje keramike (T. I/1–6; T. II/1–2; T. III/2, 5–6; T. IV/1, 3; T. V/1–5; T. VI/1–5; T. VII/1, 4, 6; T. VIII/1–4; T. IX/1–5; T. X/3; T. XI/1–4; T. XIV/1, 3).

Varijantu grube keramike čini i ona koja ima dosta primjesa, no stijenke su im vrlo tanke,

Ivan near Umag, as well as in Piran and Pula, and dated to between the 16th and 18th centuries.¹³⁰ Unglazed specimens from Istria are dated to the period from the mid-16th to the 18th centuries. Mention should also be made of pipes made of refined clay from Bagnara di Romagna, which, based on their size, can be compared to our fragment and are dated to the 17th and 18th centuries.¹³¹ On the basis of these analogies, this fragment can be placed within the period from the 16th to the 18th centuries.

CONCLUDING REMARKS

It can be seen that various types, forms, and textures of ceramics were discovered at the Zadar Muraj site. The majority of the finds pertain to numerous specimens of kitchenware and, less frequently, tableware, including pots, cauldrons, baking bells, lids, as well as occasional bowls or jugs. These are followed by ceramic finds for everyday household use, with a significant number of flowerpots. Additionally, finds unique to Dalmatia include aids used in the ceramic firing process, as well as ceramic building material, such as part of a ceramic pipe. A significant portion of the finds could not be attributed to specific forms due to their fragmentary state.

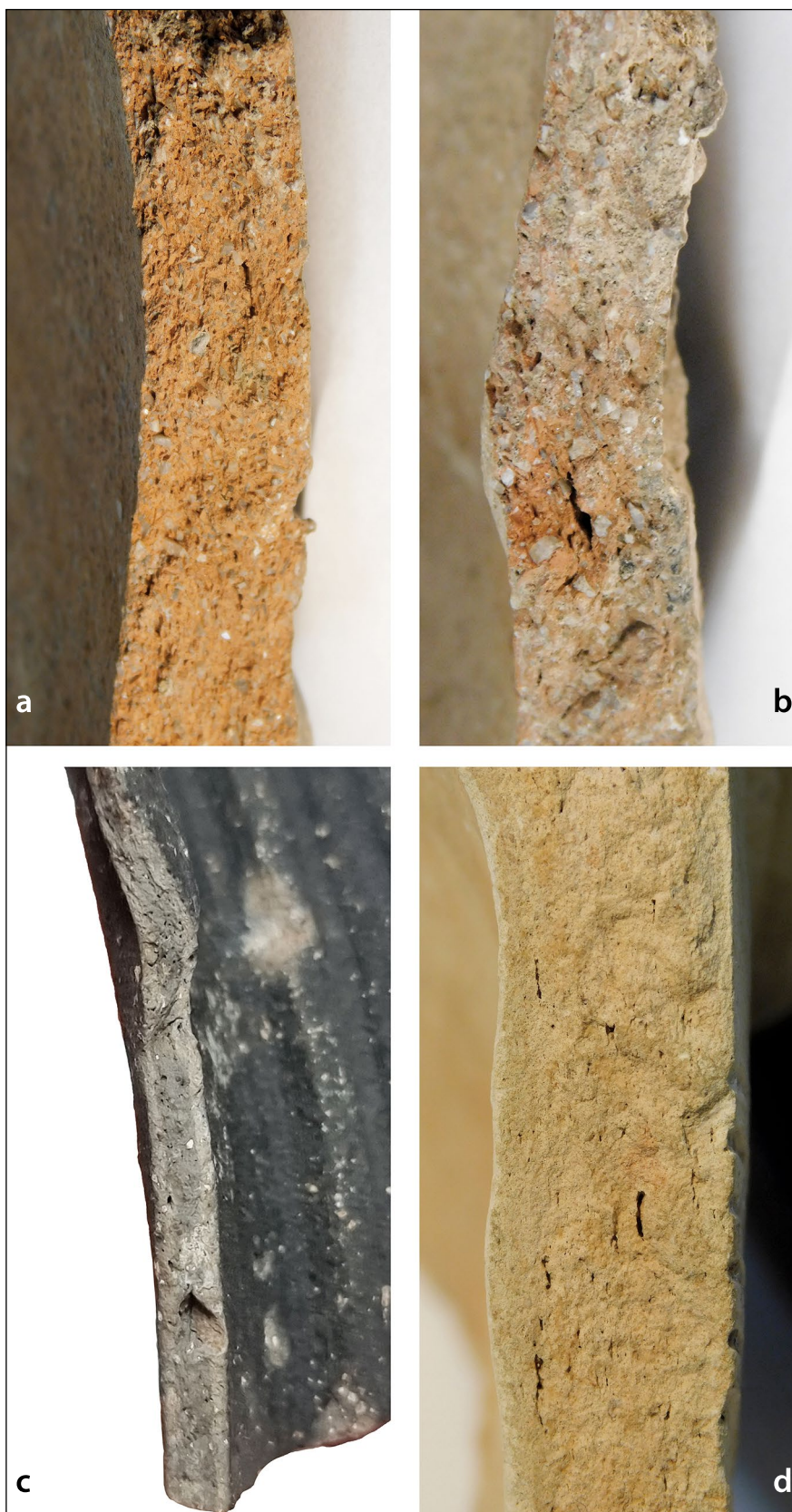
However, it can be observed that the finds can be divided into two groups, on the basis of their texture, with the first group represented in two distinct variants. The coarse pottery group includes items with thick, rough walls and numerous mineral inclusions (Fig. 8, a and b). This group includes most kitchenware forms and the pottery firing discs (Pl. I/1–6; Pl. II/1–2; Pl. III/2, 5–6; Pl. IV/1, 3; Pl. V/1–5; Pl. VI/1–5; Pl. VII/1, 4, 6; Pl. VIII/1–4; Pl.

¹³⁰ CUNJA 2004: 63–64, kat. 52–53, 138–145; BRADARA, KRNJAK 2016: 100, kat. 22.

¹³¹ CESARETTI 2021b: 236–237, Fig. 7/1.

¹³⁰ CUNJA 2004: 63–64, cat. 52–53, 138–145; BRADARA, KRNJAK 2016: 100, cat. 22.

¹³¹ CESARETTI 2021b: 236–237, Fig. 7/1.

SLIKA 8. Presjek ulomaka a (T. IX/1), b (T. XI/2), c (T. III/3), d (T. XII/4) (foto: A. Karadole, K. Gusar)

FIGURE 8 Cross-sections of fragments: a (Pl. IX/1), b (Pl. XI/2), c (Pl. III/3), d (Pl. XII/4) (photo: A. Karadole, K. Gusar)

a struktura im je vrlo čvrsta (sl. 8c). Riječ je o ulomcima lonaca i kotlića (T. III/1, 3, 4; T. VI/2; T. VII/2, 3, 5).

Drugu skupinu čini keramika od pročišćene gline kod koje također nalazimo primjese, no u mnogo manjoj količini, a površine posuda dosta su glatke s obiju strana (sl. 8d). Među ovom grupom nalazimo lonac, poklopac, vrč, posude za cvijeće, ulomke nejasne forme te keramičku cijev (T. IV/2; T. VIII/5; T. X/1-2; T. XII/1-5; T. XIII/1-4; T. XIV/2, 4).

Kada je riječ o tehnikama ukrašavanja, kako je već navedeno, javljaju se urezivanje, žlijebljenje, utiskivanje prstima ili raznim alatima te žigosanje. Od dekorativnih motiva najčešća je valovnica, i to jednostruka ili rijetko višestruka češljasta, zatim vodoravne linije, kosi potezi rađeni utiskivanjem ili urezivanjem, kružni ubodi, žigosani krugovi i višelatične rozete, a kod većine posuda zamjetno je i kombiniranje raznih dekorativnih motiva, ali i tehnika. Naravno, na dijelu nalaza nisu vidljivi ukrasi, što ne mora nužno značiti da ih izvorno nije bilo, jer su svi nalazi očuvani fragmentarno.

S obzirom na to da su takvi nalazi iz navedenih perioda vrlo rijetko publicirani, točno vremensko opredjeljenje svih ulomaka s Muraja također nije bilo moguće, no okvirnu dataciju nalazišta od 15. do 18. stoljeća potvrđuju i keramički nalazi. Na osnovi nalaza koje je bilo moguće uže preciznije datirati može se primijetiti da je kasnosrednjovjekovnih nalaza manje u odnosu na novovjekovne. Primjerice, kod grube keramike, i to osobito lonaca uz nekoliko iznimaka, nedostaju profilirani obo-di tipični za kasni srednji vijek te se njihovi oblici pojednostavnjuju i uglavnom nalazimo zaobljene i koso odrezane. Također, na gruboj keramici nedostaje i tipična dekoracija reljefnih traka najčešće ukrašena kosim urezima, utisnutim ukrasima ili štipanjem koja se najčešće javlja na ramenu i trbuhu, što je prisutno kod većine nalazišta zadarskog područja, poput utvrda u Zemunik Donjem, Novigradu i Kličevici, ali i šire u Splitu, Hvaru, Possertu i

IX/1-5; Pl. X/3; Pl. XI/1-4; Pl. XIV/1, 3).

The second variant of coarse ceramics includes items with quite a large share of inclusions but much thinner walls and a very sturdy structure (Fig. 8c). This group comprises fragments of pots and cauldrons (Pl. III/1, 3, 4; Pl. VI/2; Pl. VII/2, 3, 5).

The second group consists of purified clay ware; these also have inclusions but in much smaller quantities. The surfaces of these vessels are quite smooth on both sides (Fig. 8d). This group includes a pot, a lid, a jug, flowerpots, fragments of unclear form, and a ceramic pipe (Pl. IV/2; Pl. VIII/5; Pl. X/1-2; Pl. XII/1-5; Pl. XIII/1-4; Pl. XIV/2, 4).

Decorative techniques include incising, grooving, impressing with fingertips or various tools, and stamping. The most common decorative motif is a single wavy line or, rarely, multiple combed wavy lines, followed by horizontal lines, slanted strokes made by impressing or incising, circular dotting, stamped circles, and multi-petalled rosettes. On most vessels, a combination of different decorative motifs (and also techniques) is evident. Of course, some fragments show no visible decoration, though this does not necessarily mean that they were originally undecorated, as all finds are fragmentary.

Since such finds from the periods mentioned have very rarely been published, it was not possible to precisely date all fragments from the Muraj site. However, the ceramic finds support its approximate dating to the period from the 15th to the 18th centuries. From the datable finds, it can be noted that late medieval finds are fewer compared to early modern ones. Hence, in the case of coarse ware (particularly pots), apart from a few exceptions, profiled rims typical of the late medieval period are largely absent. The forms are simplified, with primarily rounded and slanted-cut rims. Additionally, the coarse ware lacks the typical decoration of relief ribbons (generally adorned with slanted incisions, impressed decorations, or pinching), which most commonly appear

Vrbovcu.¹³² Veća količina novovjekovne građe vidi se i među databilnim nalazima keramike od pročišćene gline.

Treba napomenuti da je kod određenog broja posuda vidljivo da su reupotrijebljene, odnosno ponovno iskorištene za neku drugu namjenu. To je ponajprije evidentno na sekundarno probušenim rupama na stijenama i dnu lonaca, kotlića i vrča (T. II/1; T. III/6; T. V/3–4; T. X/4). Koja je to nova namjena koju su posude dobile, teško je reći, osim možda primjera vrča koji je mogao poslužiti kao lonac za cvijeće kako je to već navedeno.

S obzirom na dekorativne motive koji se ponavljaju na više različitih oblika grube keramike, primjerice jednostruka valovnica urezana odmah ispod oboda koja se javlja na loncima i kotlićima (T. I/1–3; T. IV/3; T. V/1–5; T. VI/1), ili, primjerice, žigosana višelatična rozeta na loncu, kotliću, ulomcima nejasnog oblika ili loncima za cvijeće (T. I/6; T. VI/1; T. XI/1–4), možemo govoriti o proizvodima iste ili istih lončarskih radionica, no pitanje je gdje ih treba locirati. Nedostatak direktnih komparacija s drugim lokalitetima uz iznimku tek nekoliko primjeraka možda možemo objasniti pretpostavkom da je riječ o proizvodima lokalnih radionica, no, bez detaljne arheometrijske analize, njihovo radioničko podrijetlo za sada nije moguće točno utvrditi. U prilog navedenom govori i činjenica da je radi o relativno malom uzorku s obzirom na to da su objave građe iz istog vremena vrlo rijetke, ne samo onih nalaza koji potječu sa zadarskog područja već i iz čitave Dalmacije. Situacija je nešto bolja na prostoru kontinentalne Hrvatske, no usporedbe s našim nalazima samo su općenite te se keramika dosta razlikuje. Usporedbe

on the shoulders and bellies of vessels. This decoration is evident at most sites in the Zadar area, such as the fortresses at Zemunik Donji, Novigrad and Kličevica, as well as further afield in Split, Hvar, Possert and Vrbovec.¹³² A greater amount of early modern material is also evident among datable refined clay ceramics.

It is worth noting that some vessels appear to have been reused for different purposes. This is most evident in the secondary perforations on the walls and bases of pots, cauldrons, and jugs (Pl. II/1; Pl. III/6; Pl. V/3–4; Pl. X/4). It is difficult to determine the new purposes of these vessels, except perhaps for jugs, which might have been repurposed as flowerpots.

Given the recurring decorative motifs on various forms of coarse ware – for instance, the single wavy line incised just below the rim, appearing on pots and cauldrons (Pl. I/1–3; Pl. IV/3; Pl. V/1–5; Pl. VI/1), or the stamped multi-petalled rosette on the pot, cauldron, fragments of unclear shape, or flowerpots (Pl. I/6; Pl. VI/1; Pl. XI/1–4) – it is possible to talk about products from the same pottery workshop(s). However, the location of these workshops remains uncertain. The lack of direct analogies at other sites, except for a few specimens, might be explained by assuming local workshop production. However, their workshop origin cannot be precisely determined without a detailed archaeometric analysis. This is additionally supported by the fact that the sample is relatively small, given that publications of material from the same period – not only from the Zadar area but also from the whole of Dalmatia – are very rare. The situation is somewhat better in continental Croatia, but analogies with the analysed finds are

¹³² GUSAR, VUJEVIĆ 2016: 26, kat. 8–10, kat. 14, T. 1/8, T. 2/1–2, 26; GUSAR, ILKIĆ 2016: 234, kat. 2, 3, 7, T. 1/2–3, 7; GUSAR, ČURKOVIĆ 2010: kat. 4–5, 7; DELONGA 2014: kat. 72–73, T. XIV/72–73, kat. 99, T. XX/99, kat. 110, T. XXIII/110, kat. 122, T. XXVI/122; GUSAR, VISKOVIĆ 2012: 238, kat. 1; VIŠNJIĆ 2013a: 88, T. 3/1, T. 7/9, 11; TKALČEC 2010: 6970, kat. 145, T. 5/145, kat. 146, 148, T. 6/146, 148, kat. 200–202, T. 9/200–202, kat. 230, T. 11/230, kat. 236, T. 12/236.

¹³² GUSAR, VUJEVIĆ 2016: 26, cat. 8–10, cat. 14, Pl. 1/8, Pl. 2/1–2, 26; GUSAR, ILKIĆ 2016: 234, cat. 2, 3, 7, Pl. 1/2–3, 7; GUSAR, ČURKOVIĆ 2010: cat. 45, 7; DELONGA 2014: cat. 72–73, Pl. XIV/72–73, cat. 99, Pl. XX/99, cat. 110, Pl. XXIII/110, cat. 122, Pl. XXVI/122; GUSAR, VISKOVIĆ 2012: 238, cat. 1; VIŠNJIĆ 2013a: 88, Pl. 3/1, Pl. 7/9, 11; TKALČEC 2010: 69–70, cat. 145, Pl. 5/145, cat. 146, 148, Pl. 6/146, 148, cat. 200–202, Pl. 9/200–202, cat. 230, Pl. 11/230, cat. 236, Pl. 12/236.

u određenoj mjeri nalazimo na području Istre što bi se možda moglo objasniti sličnim povijesnim i kulturnim zbivanjima, no kao i u Dalmaciji, s obradom grube keramike u Istri tek se započelo. Iako je ovdje vjerojatno riječ o lokalnim proizvodima, usporedbe kod pojedinih primjeraka prema nekim detaljima oblikovanja i ukrasa možemo naći u Italiji, što ne iznenađuje s obzirom na to da je ovaj prostor pod utjecajem toga kulturnog kruga.

Radionice grube keramike tijekom novog vijeka u sjevernoj Dalmaciji potvrđene su na obližnjem otoku Ižu, u mjestu Velom Ižu gdje se u povijesnim izvorima prvi lončar spominje 1743. godine te u Erveniku u Bukovici.¹³³ Međutim, riječ je o proizvodima izrađenim na ručnom spororotirajućem kolu,¹³⁴ stoga se navedeni nalazi s Muraja ne mogu povezati s njihovom djelatnošću, no svakako u budućnosti analize keramičkih arheoloških nalaza iz kasnoga novog vijeka trebaju voditi računa i o tim proizvodima s kojima se arheološka literatura do sada nije pozabavila. Kod nalaza od pročišćene gline zamjetno je da se najviše usporedbi nalazi među keramikom iz susjedne Italije, što vjerojatno upućuje na to da je riječ o proizvodima talijanskih radionica različitih regija ili možda nekih na tlu Hrvatske koje su izrađivale predmete pod njihovim utjecajem. Također, na kraju treba istaknuti nalaze keramičkih diskova koji su za sada jedini takav nalaz ne samo u Zadru nego i čitavoj Dalmaciji, o čijoj keramičkoj proizvodnji tijekom kasnoga srednjeg, a osobito novog vijeka za sada vrlo malo znamo, što će se, nadamo se, promijeniti u što skorijoj budućnosti.

only general, as the ceramics differ significantly. To some extent, analogies have been found in Istria, which might possibly be a result of similar historical and cultural developments. However, the study of coarse ceramics in Istria is still, as in Dalmatia, in its early stages. Although the products are probably local, some specimens and details of design and decorations are comparable to examples in Italy, which is not surprising given the influence of the Italian cultural sphere on the region.

Workshops producing coarse ceramics during the early modern period in northern Dalmatia have been confirmed on the nearby island of Iž, in Veli Iž, where historical sources mention the first potter in 1743, as well as in Ervenik (Bukovica).¹³³ However, these products were made on a manually operated slow-turning wheel.¹³⁴ Therefore, the finds from the Muraj site cannot be linked to their production. Nonetheless, future analyses of late modern archaeological ceramic finds should take these products into account as well, as they have not yet been addressed in archaeological literature. Among the purified ware, it is evident that most analogies have been found among ceramics from neighbouring Italy, suggesting that these may be products of Italian workshops from various regions or possibly some workshops in the territory of Croatia producing items under their influence. Finally, the ceramic disc finds should be highlighted, as they are currently the only such finds not only in Zadar but also in the whole of Dalmatia. Little is known about ceramic production during the late medieval and especially the early modern period in this region, but hopefully this will change in the near future.

*Translation and proof-reading:
ETNOtrend d.o.o.*

¹³³ OŠTRIĆ 2005: 226.

¹³⁴ OŠTRIĆ 2005: 227, 231.

¹³³ OŠTRIĆ 2005: 226.

¹³⁴ OŠTRIĆ 2005: 227, 231.

LITERATURA / REFERENCES

- ALDUK, I., TABAK, A., PETRIČEVIĆ, D. 2010, Utvrda Nutjak, u/in: *Zbornik radova Stjepan Gunjača i hrvatska srednjovjekovna baština 1*, Zbornik radova sa Znanstvenog skupa „Stjepan Gunjača i hrvatska srednjovjekovna baština“ u povodu 100. obljetnice rođenja akademika Stjepana Gunjače, Split, 3. – 6. studenog 2009., Šeparović, T. (ur./ed.), Split: Muzej hrvatskih arheoloških spomenika, 425–439.
- BATOVIĆ, Š. 1987, Liburnska grupa, *Praistorija jugoslavenskih zemalja, V, Željezno doba*, Sarajevo: Akademija nauka i umjetnosti Bosne i Hercegovine, Centar za balkanološka ispitivanja, 339–390.
- BELOŠEVIĆ, J. 1993, Ishodi pete, završne kampanje istraživanja lokaliteta Crkvina u selu Galovcu kod Zadra, *Radovi Filozofskog fakulteta u Zadru. Razdio povijesnih znanosti*, 31 (18), 121–142.
- BEKIĆ, L. 2017, Necakljena keramika novog vijeka iz okoliša crkve sv. Nikole u Zadru, u/in: *Sveti Nikola u Zadru - Saint Nicholas in Zadar, 1 dio/Part 1, Arheološko iskopavanje u samostanskom sklopu sv. Nikola u Zadru 2014-2016 / Archaeological Excavations at Zadar's St Nicholas Monastery Complex 2014-2016*, Bekić, L., Vrkić, Š., Pešić, M., Surić, R., Zadar: Međunarodni centar za podvodnu arheologiju u Zadru / International Centre for Underwater Archaeology in Zadar, 131–136.
- BIKIĆ, V. 2003, *Gradska keramika Beograda (16-17. vek) / Belgrade ceramics in the 16th-17th century*, Beograd: Arheološki institut Beograd.
- BODRUŽIĆ, M., KARADOLE, A. 2024, Arheologija pećina Dugog otoka, *Arheologija pećina na zadarskom području – recentna istraživanja. Povodom 120 godina arheoloških istraživanja u speleološkim objektima na zadarskom području*, Dubolnić Glavan, M., Vujević, D. (ur./eds), Zadar: HAZU, Zavod za povijesne znanosti u Zadru, Sveučilište u Zadru (u tisku / in press).
- BRADARA, T., KRNJAK, O. 2016, *Temporis signa. Arheološka svjedočanstva istarskog novovjekovlja / Testimonianze archeologiche dell'età moderna in Istria / Archaeological Evidence of the Istrian Modern Era*, Monografije i katalogi, 26, Pula: Arheološki muzej Istre.
- BRADARA, T., SACCARDO, F. 2007, *Keramički nalazi iz Rovinja – uvala Valdibora i otok Sv. Katarina / Ritrovamenti di ceramiche a Rovigno – Valdibora e isola S. Caterina*, Rovinj: Zavičajni muzej grada Rovinja.
- BRUNETTI, V. 1992, La produzione di ceramica ad Argenta nel XVII secolo. Il recupero dell'area ex Corona, u/in: *La produzione ceramica in Argenta nel XVII secolo*, Gelichi, S. (ur./ed.), Ricerche di archeologia altomedievale e medievale, 18, Firenze: Edizioni all'Insegna del Giglio, 43–93.
- BUNČIĆ, M. 2010, Nasebinski pokazatelji kasnog srednjeg vijeka zagrebačkog nalazišta Stenjevec / Late Mediaeval settlement characteristics of the Stenjevec site in Zagreb, *Vjesnik Arheološkog muzeja u Zagrebu*, XLIII, 69–110.
- CASSOCAVALLO, B., PATILLI, T. 2006, Le camiche acrome da fuoco tra XI e XV secolo nel Lazio settentrionale, *Atti del XXXIX Convegno Internazionale della ceramica*, „La ceramica da fuoco e da dispensa nel bassomedioevo e nella prima età moderna“, Albisola: Centro Ligure per la Storia della Ceramica, 191–201.
- CESARETTI, G. 2021a, 3. 2. Le cermiche depurate, invetriate, ingobiate, smaltate e pietra ollare (US 1050, US 10006 e altre unità stratigrafiche), u/in: *Ferrara al tempo de Ercole I D'Este. Scavi archeologici, restauri e riqualificazione urbana nel centro storico della città*, Guarinieri, C. (ur./ed.), Quaderni di Archaeologia dell'Emilia Romagna, 38, Firenze: Edizione All'Insegna del Giglio, 187–265.
- CESARETTI, G. 2021b, Ordinary tables. Post-medieval pottery from the Ravenna countryside as

- an archaeological and social indicator: new evidence from the castle of Bagnara di Romagna (circa 16th-18th century) / Taules ordinàries. La ceràmica postmedieval del camp de Ravenna com a indicador arqueològic i social: nous testimonis del castell de Bagnara di Romagna (al voltant dels segles XVI-XVIII), *Rodis. Journal of Medieval and Post-Medieval Archaeology*, 04, Girona: Universitat de Girona, 227–252.
- CINI, S., MOLINARI, A., PALAZZO, P., PAROLI, L. 1985, Reperti residuali di età medievale, u/in: *Archeologia urbana a Roma: il progetto della Crypta Balbi, 3. Il Giardino del Conservatorio di S. Caterina della Rossa*, Manacorda, d. (ur./ed.), Firenze: Edizioni All’Insegna del Giglio, 173–302.
- CUNJA, R. 2004, Zbirka / Colezzione Gajšek, u/in: *Srednjevska in novoveška keramika/Ceramiche medievali e postmedievali de Pirano e San Giovanni / Srednjovjekovna i novovjekovna keramika iz Pirana i svetog Ivana*, Guštin, M. (ur./ed.), Koper: Pomorski muzej „Sergej Mašera“, 68–203.
- COZZA, F. 1988, Ritrovamento di ceramiche e vetri dei secoli XIV-XV nel Palazzo già Dondi dell’Orologio a Padova, *Archeologia Veneta*, XI, Padova: Società archeologica Veneta, 171–239.
- COZZA, F. 2020, *Le ceramiche graffite Padovane. Corpus delle attestazioni storiche e archeologiche dal XII al XVIII secolo*, *Archeologia Veneta* XLII-2019, Padova: Società archeologica Veneta-ODV-Padova.
- ČIMIN, R. 2008, Keramički nalazi s utvrde Čanjevo, u/in: *Utvrda Čanjevo, istraživanja 2003.-2007. / Fort Čanjevo, researches 2003-2007.*, Bekić, L. (ur./ed.), Visoko, 121–189.
- DELONGA, V. 2014, Gruba keramika i keramika od pročišćene gline, u/in: V. Delonga i suradnici, *Prije sjećanja: Arheološka istraživanja u jugoistočnom dijelu Dioklecijanove palače u Splitu, 1992. godine, II. dio*, Split: Muzej hrvatskih arheoloških spomenika, 103–154.
- DOMINES PETER, P. 2023, Arheologija otoka Ista: Otočni krajolik i dinamika naseljenosti u svjetlu preliminarinih rezultata terenskog pregleda / Archaeology of the island of Ist: Insular landscape and settlement dynamics in the light of preliminary results of the field survey, *Archaeologia Adriatica*, 17, 55–102.
- GABUCCI, A. 1985, Ceramica acroma rinascimentale e moderna, u/in: *Archeologia urbana a Roma: il progetto della Crypta Balbi, 3. Il Giardino del Conservatorio di S. Caterina della Rossa*, Manacorda, d. (ur./ed.), Firenze: Edizioni All’Insegna del Giglio, 499–536.
- GABUCCI, A., TESSEI, L. 1989, Ceramica acroma rinascimentale e moderna, u/in: *Archeologia urbana a Roma: il progetto della Crypta Balbi, 4. Il Giardino del Conservatorio di S. Caterina della Rossa. Supplemento*, Gabucci, A., Tessei, L. (ur./eds.), Firenze: Edizioni All’Insegna del Giglio, 174–180.
- GATTIGLIA, G., GIORGIO, M. 2012, L’uso dei tubi fittili nella Pisa medievale e postmedievale, *Atti del IX Congresso Internazionale sulla Ceramica Medievale nel Mediterraneo (Venezia, 23-27 novembre 2009)*, Gelichi, S. (ur./ed.), Firenze: Edizioni All’Insegna del Giglio, 546–548.
- GELICHI, S. 2022, Baking Bread in Italy in the Early Middle Ages: Some Notes on Portable Ovens, u/in: *Pottery function and use: A diachronic perspective*, Vuković, J., Bikić, V. (ur./eds.), Belgrade: University of Belgrade-Faculty of Philosophy, Institute of Archaeology, 133–142.
- GELICHI, S., LIBRENTI, M. 1994, La ceramica postmedievale in Emilia Romagna: un primo bilancio, *Atti del XXVII Convegno internazionale della ceramica*, „La ceramica postmedievale in Italia. Il contributi dell’archeologia“, Albisola: Centro Ligure per la Storia della Ceramica, 13–27.
- GELICHI, S., LIBRENTI, M. 1998, *Senza immensa dote. Le Clarisse a Finale Emilia tra archeologia e storia*, Firenze: Edizioni All’Insegna del Giglio.
- GIORGIO, M. 2014, Uso e diffusione dei tubi fittili a Pisa dal medioevo all’età contemporanea,

- Atti del XLVI Convegno Internazionale della ceramica*, „Ceramica e architettura“, Albisola: Centro Ligure per la Storia della Ceramica, 223–237.
- GRASSI, F. 2007, Il bassomedioevo: X-XIV secolo, u/in: *Introduzione allo studio della ceramica in archeologia*, Strumenti per la didattica, 1, Siena: Collana Università degli Studi di Siena, 251–262.
- GUARNIERI, C. 2006, 3. 3. 1. Scarti di cottura e materiali per l'infornamento, u/in: *Il Chiozzino di Ferrara, Scavo di un'area ai margini della città*, Guarnieri, C. (ur./ed.), Ferrara: Cinelli & Zanirato Editore, 122–123.
- GUARNIERI, C., CESARETTI, G. 2021, 2. 4. Elementi architettonici di rivestimento e di arredo, u/in: *Ferrara al tempo de Ercole I D'Este. Scavi archeologici, restauri e riqualificazione urbana nel centro storico della città*, Guarinieri, C. (ur./ed.), Quaderni di Archaeologia dell'Emilia Romagna, 38, Firenze: Edizione All'Insegna del Giglio, 161–168.
- GUSAR, K. 2013, Utvrda Kličevica, u/in: *50 godina Odjela za arheologiju Sveučilišta u Zadru*, Uglešić, A., Fadić, I. (ur./eds), Zadar: Sveučilište u Zadru, Muzej antičkog stakla, 46–47.
- GUSAR, K., ČURKOVIĆ, M. 2011, *Utvrda Kličevica – Rezultati arheoloških istraživanja 1990. godine*, Benkovac: Zavičajni muzej Benkovac.
- GUSAR, K., VISKOVIĆ, E. 2012, Keramika kasnog srednjeg i ranog novog vijeka s područja grada Hvara / Ceramics from the late middle Ages and early modern era from the area of the town of Hvar, u/in: *Dani Stjepana Gunjače 2.*, Zbornik radova sa Znanstvenog skupa „Dani Stjepana gunjače 2“. Hrvatska srednjovjekovna povijesno-arheološka baština / Međunarodne teme, Split, 18. – 21. listopada 2011., Šeparović T. (ur./ed.), Split: Muzej hrvatskih arheoloških spomenika, 237–266.
- GUSAR, K., ILKIĆ, M. 2016, Kasnosrednjovjekovni i novovjekovni arheološki nalazi s utvrde Fortica u Novigradu, u/in: *Novigrad nekad i sad*, Kaštela, S. (ur./ed.), Zadar: Sveučilište u Zadru, 230–249, 659.
- GUSAR, K., VUJEVIĆ, D. 2016, *Utvrda u Zemunik Donjem u srednjem i novom vijeku. Rezultati arheoloških istraživanja 2014. godine*, Zadar: Sveučilište u Zadru.
- GUŠTIN, M. 2001, Celjske čaše, Srednjeveške in zgodnjenovoveške lončene čaše na Slovenskem / Die Tonbecher vom Celje, Mittelalterliche und frühneuzeitliche Tonbecher in Slowenien, u/in: *Srednjeveško Celje*, Guštin, M. (ur./ed.), Arhaeologia historica Slovenica, 3, Ljubljana: Filozofska fakulteta, Oddelek za arheologijo, 139–193.
- GUŠTIN, M. 2004, Lončarske delavnice / Le Botteghe vasaie / Keramičarske radionice, u/in: *Srednjeveška in novoveška keramika / Ceramiche medievali e postmedievali de Pirano e San Giovanni / Srednjovjekovna i novovjekovna keramika iz Pirana i svetog Ivana*, Guštin, M. (ur./ed.), Koper: Pomorski muzej „Sergej Mašera“, 53–65.
- GUŠTIN, M., BIKIĆ, V., MILEUSNIĆ, Z. 2008, *Ottoman times; the story of Stari Bar, Montenegro / Osmanska vremena: priča o Starom Baru*, Crna Gora, Koper: Univerza na Primorskem, Znanstveno-raziskovalno središče, Založba Annales.
- HOLL, I. 2005, Tischgerät im spätmittelalterlichen Buda (Archäologische angaben und deren Schranken), *Acta Archaeologica Academiae Scientiarum Hungaricae*, 56, 311–384.
- JANEŠ, A., HIRSCHLER MARIĆ, I., AZINOVIC BEBEK, A. 2017, Stari Perkovi–Sela, ruralno naselje 14. stoljeća, u/in: *Srednjovjekovna naselja u svjetlu arheoloških izvora / Mediaeval settlements in the light of archaeological sources*, Sekelj Ivančan, T., Tkalčec, T., Krznar, S., Belaj, J. (ur./eds.), Zbornik Instituta za arheologiju, Knjiga 6, Zagreb: Institut za arheologiju, 337–388.
- KARADOLE, A. 2024, Grubi keramički nalazi s utvrde Čanjevo, *Utvrda Čanjevo, istraživanja 2008.–2018. / Fort Čanjevo, researches 2008. – 2018.*, Bekić, L. (ur./ed.) (u tisku / in press).

- KLAIĆ, N., PETRICIOLI, I. 1987, *Zadar u srednjem vijeku do 1409, Prošlost Zadra*, 2, Zadar: Filozofski fakultet u Zadru.
- KOVÁCS, G. 1998, A barcsi török palánkvár kerámialeletei, *Communicationes Archaeologicae Hungariae*, Vol. 1998, Budapest, 155–180.
- KOVÁCS, G. 2001, Ceramic finds from the Bajcsa fort (1578–1600), *Acta Archaeologica Academiae Scientiarum Hungaricae*, 52, Budapest, 195–221.
- KOVÁCS, B. G. 2021, Late medieval ceramics with stamped decoration from Central Transdanubia, *Antaeus: Communicationes ex Instituto Archaeologico Academiae Scientiarum Hungaricae*, 37, 249–282.
- KRMPOTIĆ, M. 2014, Kasnosrednjovjekovno i novovjekovno keramičko posuđe, u/in: *Stari grad Barilović, 10 godina arheoloških istraživanja*, Azinović Bebek, A. Krmpotić, M. (ur./eds.), Zagreb: Hrvatski restauratorski zavod, 76–92.
- LAMUT, B. 1997, K začetkom visokosrednjeveškega Ptuja / Zu den Anfängen der Hochmittelalterlichen Stadt Ptuj, u/in: *Drobci nekega vsakdana / Bruchstücke eines Alltags*, Guštin, M., Predovnik, K. (ur./eds.), *Archaeologia Historica Slovenica*, 2, Ljubljana: Filozofska fakulteta, Oddelek za arheologijo, 89–106.
- LIBRENTI, M., VALLINI, C. 2006, 4. Periodo II, Fase 2 (XV-prima metà XVI secolo), Periodo III (seconda metà XVI-XVIII secolo) 4. 1. Le ceramiche, u/in: *S. Antonio in Polesine, Archeologia e storia di un monastero estense*, Guarnieri, C. (ur./ed), Firenze: All’Insegna del Giglio, 193–233.
- MAURIN, D. 2021, *Stručno izvješće o provedenom zaštitnom arheološkom istraživanju: Zadar, Muraj – hotel 2020., k. č. 10406/1*, Zadar.
- MILANESE, M. 1994, La ceramica postmedievale in Toscana: centri di produzione e manufatti alla luce delle fonti archeologiche, *Atti del XXVII Convegno internazionale della ceramica*, „La ceramica postmedievale in Italia. Il contributi dell’archeologia“, Albisola: Centro Ligure per la Storia della Ceramica, 79–111.
- MILO, L. 2008, Le strutture con „vespaio“ fittile da piazza Castello a Padova, tra l’VIII e la metà del V secolo a. C., *Archeologia Veneta*, XXIX-XXX (2006-2007), Padova, 6–77.
- MUNARINI, M. 1992, *Ceramiche medievali dai Musei Civici di Padova*, Padova: Edizioni Zielo – La Galiverna.
- MIHOVILIĆ, K. 2001, *Nezakcij, Prapovijesni nalazi 1900.-1953. / Nesactium, Prehistoric finds 1900-1953*, Monografije i katalozi, 11, Pula: Arheološki muzej Istre.
- NEPOTI, S. 1978, 5. Le ceramiche postmedievali rinvenute negli scavi nella Torre Civica di Pavia, Scavi nella Torre Civica di Pavia, Ward-Perkins, B., Blake, H., Nepoti, S., Casttelletti, G., Barker, G., Wheeler, A., Mannoni, T., *Archeologia Medievale*, V, 171–218.
- NEPOTI, S. 1992, Le ceramiche a Ferrara nel Rinascimento: i reperti da corso della Giovecca, u/in: *Ferrara prima e dopo il Castello*, Gelichi S. (ur./ed), Ferrara: Spazio libri editori, 289–366.
- NEPOTI, S. 2006, 2. Periodo I (XIV secolo) 2. 1. Le ceramiche, u/in: *S. Antonio in Polesine, Archeologia e storia di un monastero estense*, Guarnieri, C. (ur./ed), Firenze: All’Insegna del Giglio, 91–113.
- NEPOTI, S., GUARNIERI, C. 2006, 3. Periodo II, Fase 1 (XV secolo), 3. 1. Le ceramiche, u/in: *S. Antonio in Polesine, Archeologia e storia di un monastero estense*, Guarnieri, C. (ur./ed), Firenze: All’Insegna del Giglio, 117–192.
- OŠTRIĆ, O. 2005, Narodno lončarstvo u sjevernoj Dalmaciji, u/in: *Zbornik radova Olge Oštrić*, Travirka, A. (ur./ed.), Zadar: Narodni muzej, 226–235.
- PLETERSKI, A. 2008, *Kuhinjska kultura u zgodnjem srednjem vijeku, S prispevkom Helene Gorjup / Küchenkultur im frühen Mittelalter, Mit Beitrag von Helena Gorjup*, Ljubljana: ZRC SAZU

- Inštitut za arheologiju.
- RADIĆ, M., BOJČIĆ, Z. 2004, *Srednjovjekovni grad Ružica*, Osijek: Muzej Slavonije Osijek.
- RAUKAR, T., PETRICIOLI, I., ŠVELEC, F., PERIČIĆ, Š. 1987, *Zadar pod mletačkom upravom, 1409 – 1979, Prošlost Zadra*, 3, Zadar: Narodni list, Filozofski fakultet Zadar.
- ROMAGNOLI, G., ALHAIQUE, F., BRANCAZI, L., MARANI, F., PIERMARTINI, L. 2019, Smaltimento e gestioni dei rifiuti in una residenza signorile medievale. Lo scavo dei scarichi domestici del Castello Baglioni di Graffignano (VT), *Archeologia Medievale*, XLVI, 233–255.
- SURIĆ, R., VIŠNJIĆ, J. 2014, Novovjekovna keramika i potencijalna radionica u Veštru / Nezeitliche Keramik und die Existenz einer potentiellen Töpferwerkstatt in Veštar, u/in: *Luka Veštar. Podvodno arheološko istraživanje u uvali Veštar kod Rovinja, Hrvatska, 2008. – 2014. / Der Hafen von Veštar. Unterwasserarchäologische Untersuchung in der Bucht von Veštar bei Rovinj, Kroatien, 2008-2014*, Bekić, L. (ur./ed.), Zadar: Međunarodni centar za podvodnu arheologiju u Zadru, Bavarsko društvo za podvodnu arheologiju, 211–242.
- ŠKILJAN, I. 2007, Veliki Tabor u svjetlu arheoloških otkrića / Veliki Tabor in the light of archaeological discovery, u/in: *Veliki Tabor u svjetlu otkrića / Veliki Tabor in the light of discovery*, Horjan, G. (ur./ed.), Gornja Stubica: Muzej Hrvatskog zagorja, 35–121.
- TACINUM SANITATIS, 2024a, Tacinum sanitatis (XIV century), Wikimedia Commons. https://commons.wikimedia.org/wiki/File:17-alimenti,_umido,Taccuino_Sanitatis,_Casanatense_4182..jpg (27. 7. 2024.).
- TACINUM SANITATIS, 2024b, Tacinum sanitatis (XIV century), Wikimedia Commons. https://commons.wikimedia.org/wiki/Image:9-alimenti,_formaggi,Taccuino_Sanitatis,_Casanatense_4182..jpg?uselang=it (27. 7. 2024.).
- TOMANIČ-JEVREMOV, M. 1997, Ormož, u/in: *Drobci nekega vsakdana / Bruchstücke eines Alltags*, Guštin, M., Predovnik, K. (ur./eds.), *Archaeologia Historica Slovenica*, 2, Ljubljana: Filozofska fakulteta, Oddelek za arheologiju, 107–139.
- TKALČEC, T. 2010, *Burg Vrbovec u Klenovcu Humskome, Deset sezona arheoloških istraživanja*, Zagreb: Muzeji Hrvatskog Zagorja, Institut za arheologiju.
- VIŠNJIĆ, J. 2013a, Srednjovjekovna utvrda *Possert*, Šest godina arheoloških radova i konzervatorsko-restauratorskih zahvata na sačuvanim arhitektonskim strukturama / The Medieval Fort of *Possert*, Six years of archaeological works and conservation-restoration interventions on the preserved architectonic structures, *Histria archaeologica*, 43, 67–154.
- VIŠNJIĆ, J. 2013b, Donji Miholjac – Farkaševci, Otpadna jama SJ 169/170 – tragovi naselja iz vremena osmanske vladavine, u/in: *Nove arheološke spoznaje o Donjoj Podravini. Zaštitna arheološka istraživanja na magistralnom plinovodu Slobodnica – Donji Miholjac / New archaeological insight into lower Podravina. Rescue Archaeology Research of the Slobodnica – Donji Miholjac Natural Gas Tank Pipeline*, Višnjić, J. (ur./ed.), Zagreb: Hrvatski restauratorski zavod, 65–81.
- VIŠNJIĆ, J. 2019, Petrapilosa paradigmatički primjer razvoja istarske srednjovjekovne feudalne utvrde u/in: *Notabile castrum / Castello ben munito e ornato*. Kašteli Petrapilosa i San Vincenti u povijesnom i građevinskom kontekstu, Višnjić, J. (ur./ed.), Svetvinčenat: Općina Svetvinčenat, 12–35.
- VROOM, J. 2008, Dishing up history: early medieval ceramic finds from the Triconch Palace in Butrint, *Mélanges de l'Ecole française de Rome, Les destinées de l'Illycum méridional pendant le haut Moyen Âge*, 120-2, 291–305.

T. 1

1

2

3

4

5

6

0 5 cm

T. 1-8 (crteži i foto: A. Karađole; izrada: D. Vujević)
Pl. 1-8 (drawings and photo by A. Karađole; made by D. Vujević)

T. 2

1

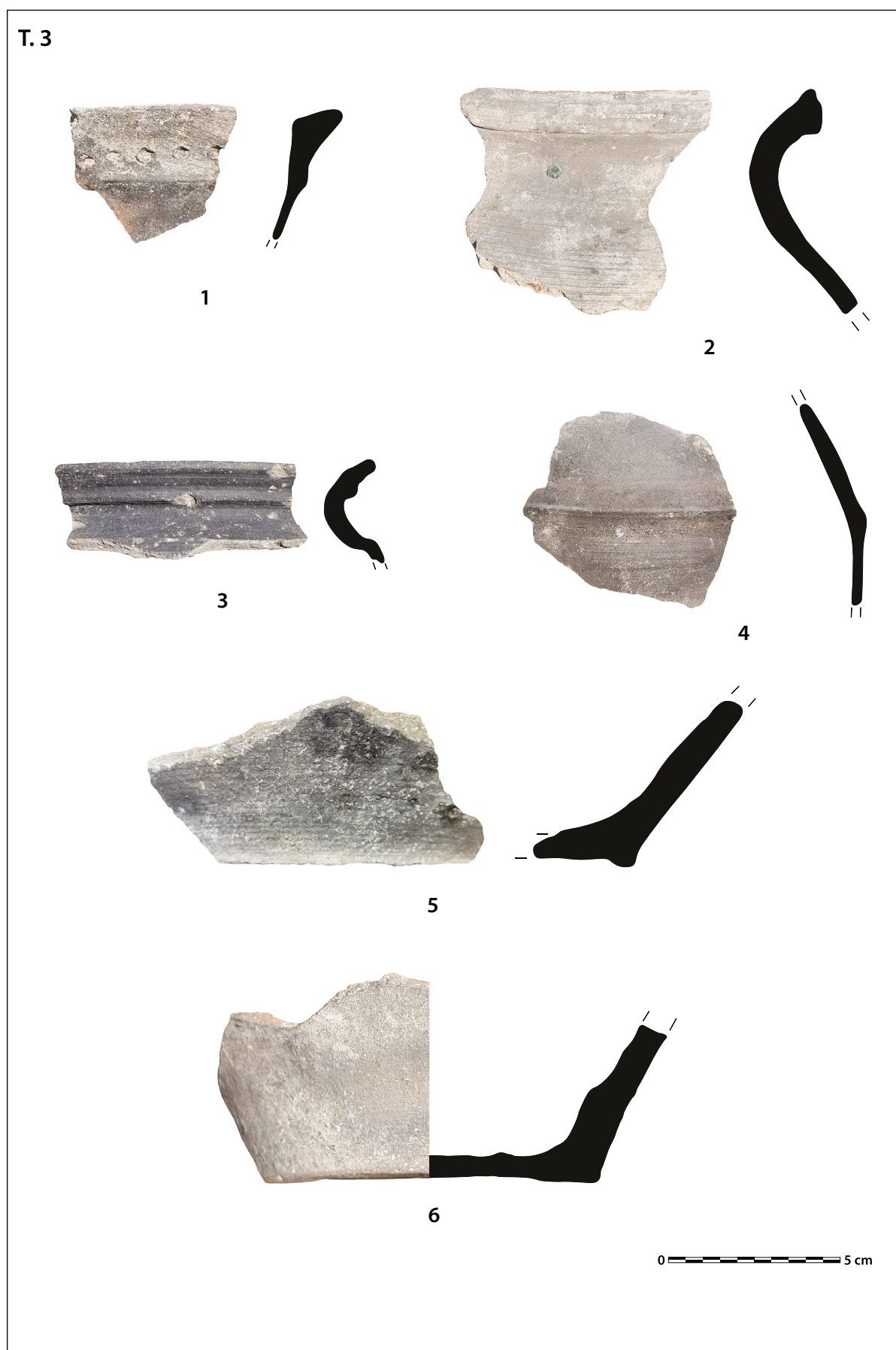

2

0 5 cm

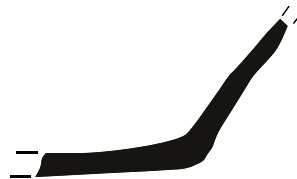
T. 3

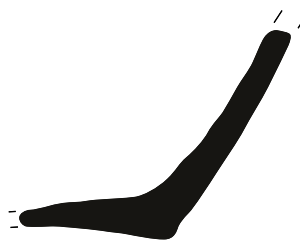
T. 4

1

2

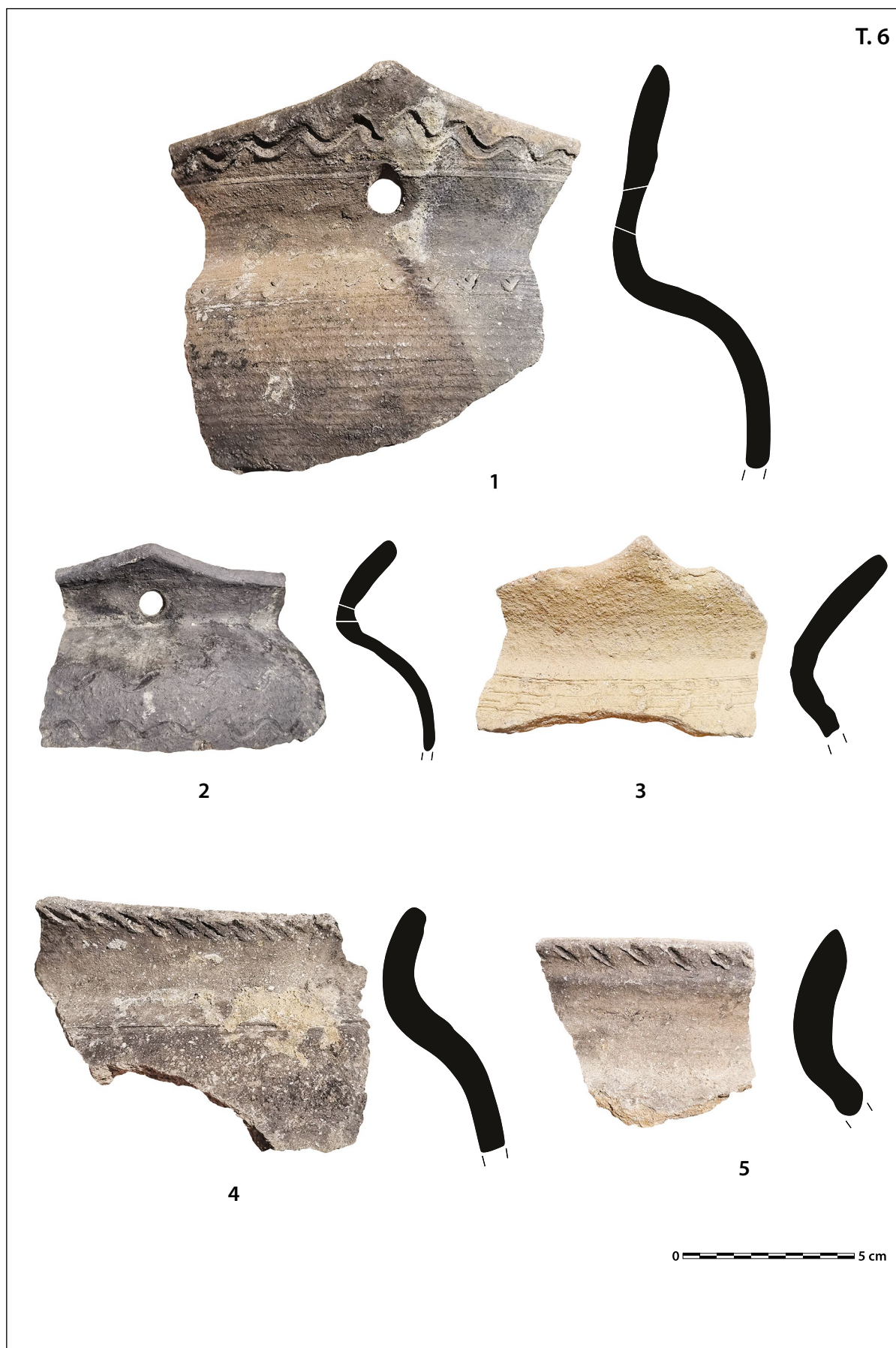
3

0 5 cm

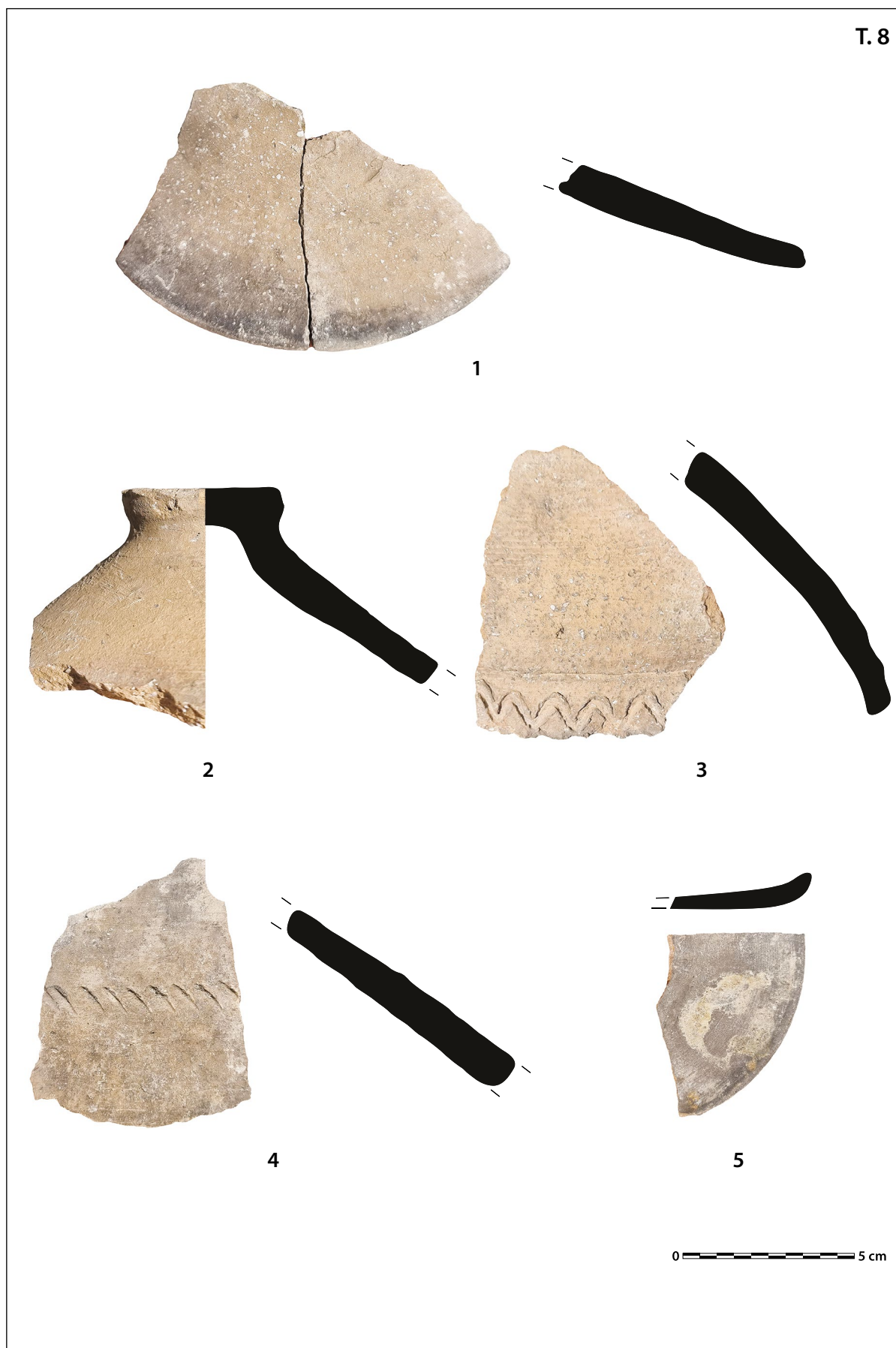
T. 5

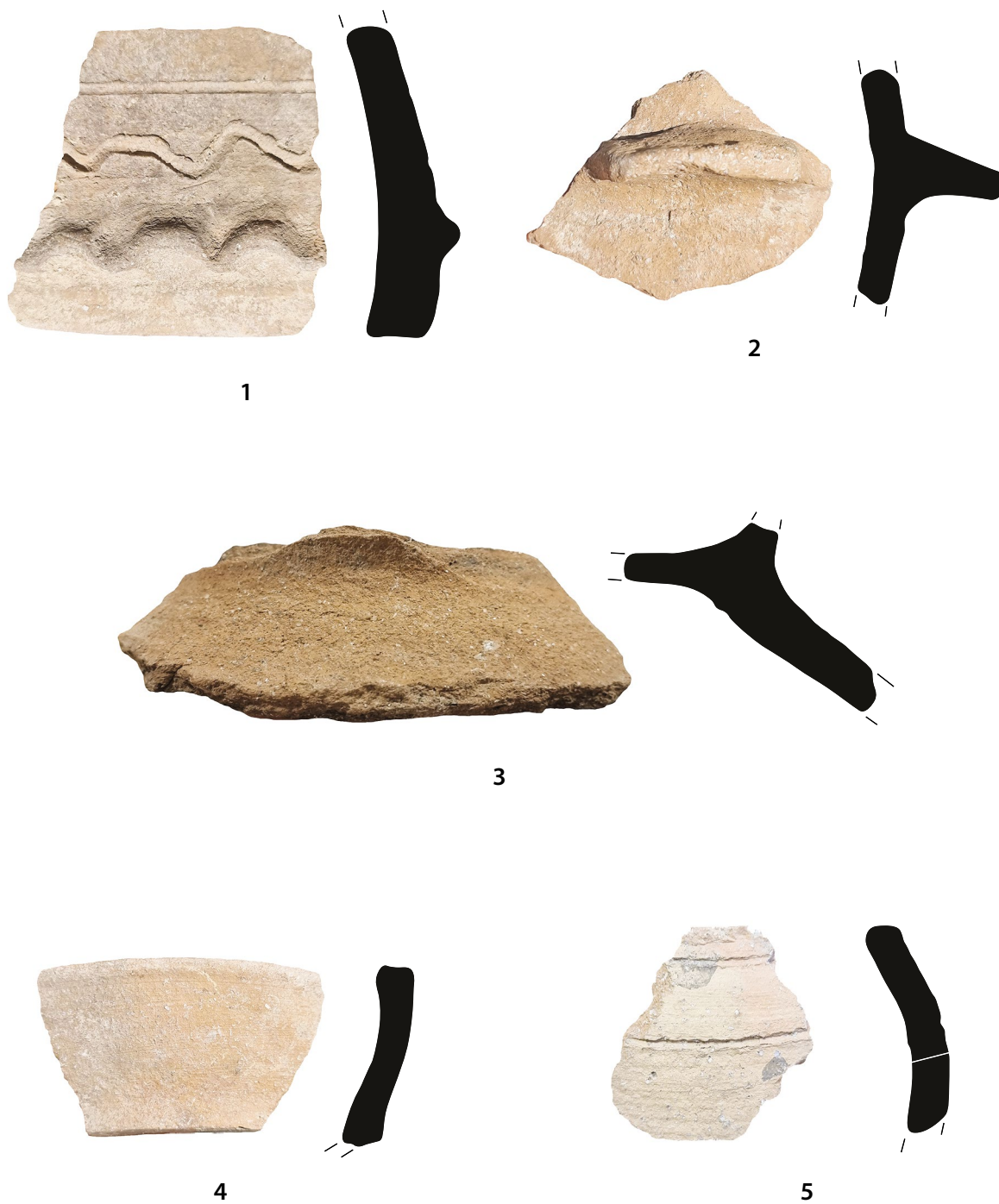

T. 7

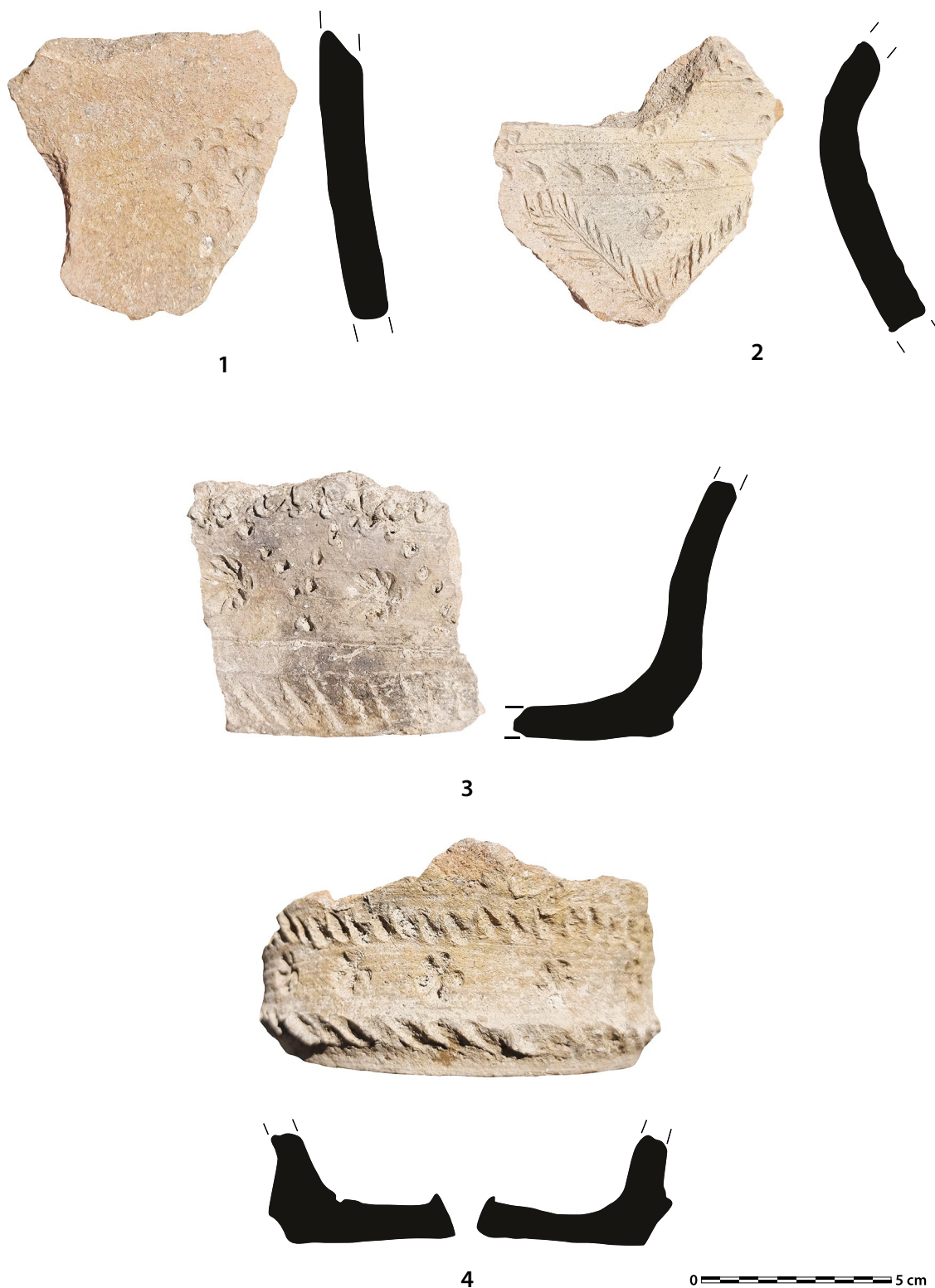

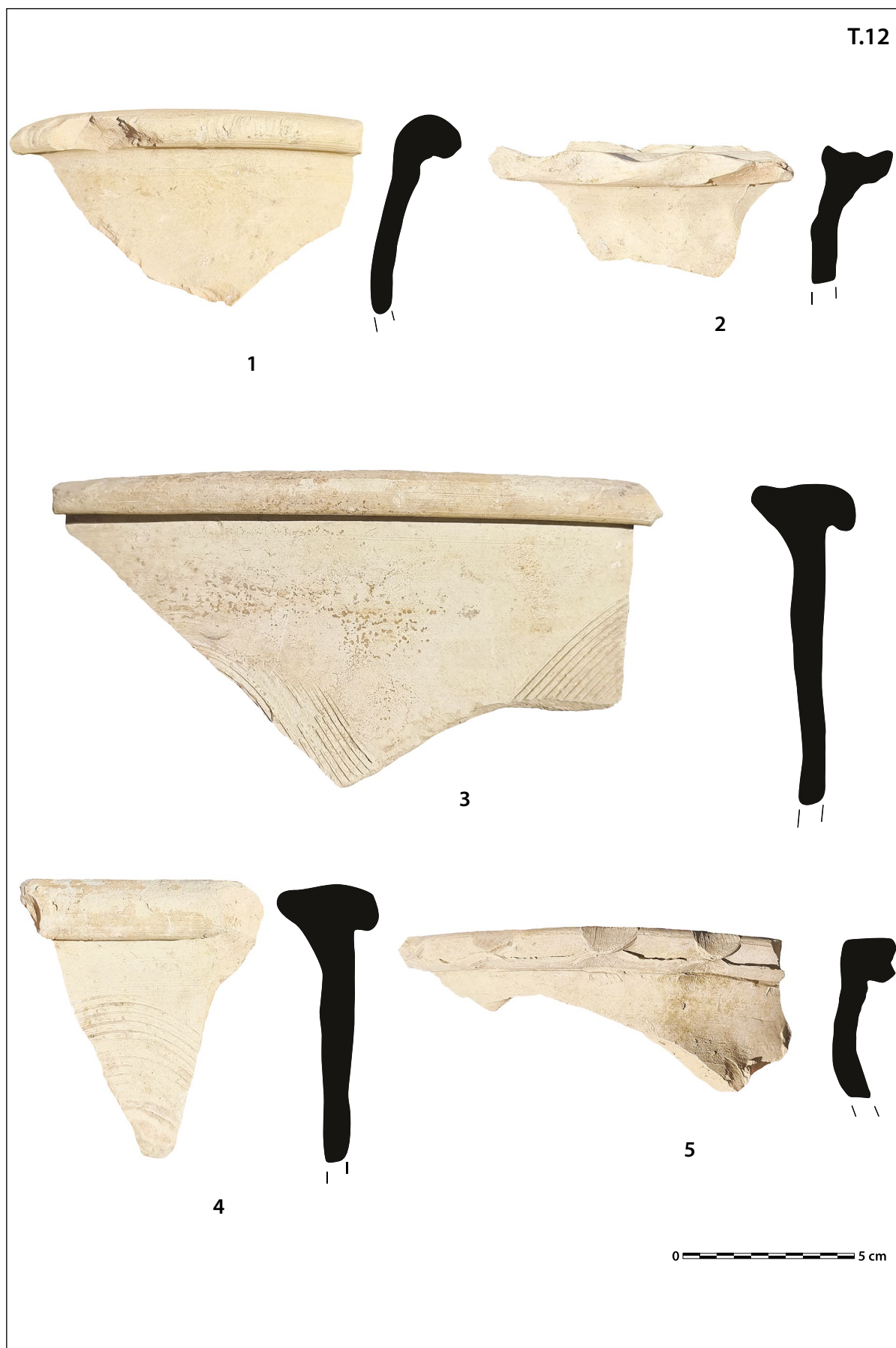
T. 9

T. 11

T. 13

